

Sociaal en Cultureel Planbureau

Bijlage bij het rapport *Samen verschillend*

Nieuw onderzoek naar de relatie tussen etnische diversiteit, contact en algemeen sociaal vertrouwen in Nederlandse buurten, 2012-2020

Joris Broere (SCP)

Mathijs Kros (Universiteit Utrecht)

Sociaal en Cultureel Planbureau

Den Haag, december 2024

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	3
1 Inleiding	4
2 Theorie.....	6
2.1 Algemeen sociaal vertrouwen.....	6
2.2 Etnische diversiteit.....	7
2.3 Omvang van het geografisch gebied	8
2.4 Etnische achtergrond.....	10
2.5 Hypothesen.....	11
3 Data, metingen en methoden.....	11
3.1 Data.....	11
3.2 Maatstaven	12
3.3 Methoden	14
4 Resultaten	15
4.1 Beschrijvende resultaten	15
4.2 Verklarende resultaten	17
5 Discussie en conclusie.....	24
Literatuur	28
Bijlage A Aanvullende tabellen	31

Samenvatting

Een van de grootste twistpunten in de sociologische literatuur is de vraag of etnische diversiteit tot een lager algemeen sociaal vertrouwen leidt. Deze studie draagt bij aan het debat door effecten te vergelijken in verschillende etnische groepen en woongebieden van uiteenlopende omvang – in buurten en binnen een straal van 50 meter. Het onderzoek betrof 61.127 mensen in Nederland in meer dan 11.000 buurten, waarbij gebruik is gemaakt van gegevens over de periode 2012-2020. We hebben registergegevens gebruikt van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) om de etnische diversiteit te berekenen binnen een straal van 50 meter van iemands woning en binnen diens buurt.

Op basis van ons onderzoek kunnen we meerdere conclusies trekken. Ten eerste zien we dat de kans dat Nederlanders zonder migratieachtergrond andere mensen vertrouwen en contact hebben met hun burens afneemt naarmate de etnische diversiteit in de woonomgeving toeneemt. Ten tweede is het negatieve effect van diversiteit op contact met de burens sterker bij meting van de diversiteit binnen een straal van 50 meter van iemands woning dan bij meting op buurniveau. Ten derde heeft etnische diversiteit in het algemeen geen invloed op het algemeen vertrouwen en de mate van contact hebben met de burens voor mensen die een migratieachtergrond hebben. We zien echter ook dat de kans dat mensen met een migratieachtergrond hun burens vertrouwen of er contact mee hebben in het algemeen positief samenhangt met het aandeel mensen uit dezelfde etnische groep in hun woongebied.

1 Inleiding

De diversiteit in Nederland zal de komende jaren blijven toenemen. In een rapport van het CBS en het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) wordt geraamd hoe de Nederlandse bevolking er in 2050 vermoedelijk uit zal zien (De Beer et al. 2020). In dit onderzoek zijn er diverse toekomstscenario's geformuleerd op basis van verschillende demografische trends in vergrijzing, geboorten, levensverwachting en migratiestromen. Hoewel veel zaken met onzekerheden zijn omgeven, voorspellen alle scenario's dat de Nederlandse bevolking in 2050 etnisch diverser zal zijn dan nu. Momenteel heeft circa 24% van de bevolking een migratieachtergrond. De komende drie decennia zal dit cijfer naar verwachting stijgen tot 30 à 40%. Bovendien zal deze groep zelf ook diverser worden, waarbij het percentage migranten uit een van de 'traditionele' landen van herkomst – Suriname, Caribisch Nederland, Turkije en Marokko – zal afnemen.

Dit vooruitzicht geldt niet alleen voor Nederland. De meeste Europese samenlevingen zijn etnisch diverser geworden en de diversiteit zal waarschijnlijk blijven toenemen (Alesina en Glaeser 2004). Deze trends zijn niet nieuw, maar de zorgen over de gevolgen van etnische diversiteit zijn niet verdwenen. Een van de grootste twistpunten in de wetenschappelijke literatuur is de vraag of etnische diversiteit tot vermindering van het algemeen sociaal vertrouwen leidt. Meta-analyses vertonen aanzienlijke variatie in de empirische resultaten over de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen (Dinesen et al. 2020) alsmede de sociale samenhang (Van der Meer en Tolsma 2014). Hoewel het definitieve oordeel nog niet is geveld, lijkt er een groeiende consensus te zijn dat over het geheel genomen diversiteit het vertrouwen negatief beïnvloedt (Dinesen et al. 2020). De meeste suggesties voor toekomstig onderzoek lijken te draaien om omstandigheden die de negatieve gevolgen van diversiteit voor het algemeen sociaal vertrouwen versterken of juist temperen. In deze studie proberen we twee van deze omstandigheden verder te onderzoeken: de omvang van het geografisch gebied waarin etnische diversiteit wordt gemeten en de etnische achtergrond van mensen.

We breiden het onderzoek uit door de effecten van etnische diversiteit op het vertrouwen te vergelijken in geografische gebieden van verschillende omvang. In een invloedrijk paper bleek dat Dinesen en Sønderskov (2015) de etnische diversiteit konden meten binnen een straal van 80 meter van iemands woning. Het onderzoek wees uit dat in deze microcontexten diversiteit een negatief verband heeft met algemeen sociaal vertrouwen. We proberen op verschillende manieren voort te bouwen op dit onderzoek. Ten eerste is deze studie, voor zover we weten, pas het tweede onderzoek waarin de effecten van diversiteit op het vertrouwen in woongebieden van uiteenlopende omvang tot binnen stralen van 50 meter worden vergeleken. Het is daarom interessant om te zien of de resultaten in Nederland hetzelfde beeld te zien geven als die in Denemarken. Daarnaast proberen we het mechanisme te doorgronden achter het meer uitgesproken effect van diversiteit op het vertrouwen in microcontexten. Meer specifiek onderzoeken we of diversiteit in kleinere omgevingen meer nadelig is voor het vertrouwen, omdat zij uitmondt in een grotere blootstelling aan *outgroups*, zoals Dinesen en Sønderskov (2015) stellen, of omdat ze sociale terugtrekking waarschijnlijker maakt. Tot slot nemen we een alternatieve hypothese onder de loep, die inhoudt dat diversiteit in kleinere gebieden niet alleen blootstelling aan *outgroups* waarschijnlijker maakt, maar ook het aangaan van interetnisch contact. Er is in de wetenschappelijke literatuur zeer veel bewijs dat interetnisch contact vooroordelen verzacht, negatieve gevoelens en wantrouwen tegenover *outgroups* vermindert en vormen van sociaal vertrouwen verbetert (Kros en Hewstone 2020).

Interessant is dat blootstelling aan *outgroups*, sociale terugtrekking en contact tussen groepen worden beschouwd als de gevolgen van etnische diversiteit en als de schakels tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen (Dinesen en Sønderskov 2015; Kokkonen et al. 2014; Laurence 2014; Laurence en Bentley 2018; Putnam 2007). Onduidelijk blijft echter hoe deze processen worden beïnvloed door etnische diversiteit in microcontexten.

We zullen dit hiaat opvullen door de effecten te bestuderen van diversiteit op het vertrouwen mensen. Daarbij is diversiteit gemeten in gebieden van uiteenlopende omvang, tot binnen een straal van 50 meter, met toevoeging van directe metingen voor contact met burens. In dit kader hebben we registergegevens gebruikt van het CBS om de etnische diversiteit te berekenen binnen een straal van 50 meter van iemands woning en binnen diens buurt. Naast methodologische redenen zijn er ook belangrijke theoretische implicaties van het meten van diversiteit in verschillende omvang. Bij het meeste onderzoek zijn algemene bestuurlijke eenheden als uitgangspunt genomen voor het vaststellen van geografische gebieden, zoals buurten. Dat is begrijpelijk, omdat deze bestuurlijke eenheden handig en direct beschikbaar zijn. In de wetenschappelijke literatuur wordt echter vaak voorbijgegaan aan de vraag of deze bestuurlijke eenheden eigenlijk wel overeenkomen met het beeld dat de bewoners zelf van hun buurten hebben (Wong et al. 2012), en of ze weerspiegelen wat de bewoners van dag tot dag ervaren (Moore en Reeves 2020). Helaas zijn algemene bestuurlijke eenheden meestal gebieden die mogelijk te groot zijn. Met de diversiteit in deze eenheden kunnen ervaringen met mensen van een andere etniciteit dus mogelijk niet accuraat worden gemeten. De gegevens over microcontexten zijn daarom een belangrijke stap voorwaarts. We hebben deze registergegevens gecombineerd met de survey Sociale Samenhang en Welzijn die is afgenomen tussen 2012 en 2020 (CBS 2020). Al met al hebben we onderzoek gedaan naar 61.127 mensen woonachtig in meer dan 11.000 buurten.

Met deze gegevensverzameling kunnen we diversiteit en etniciteit op verschillende manieren meten en definiëren. Dit stelt ons in staat de tweede belangrijke bijdrage te leveren aan de literatuur over diversiteit en vertrouwen, waarbij ook rekening wordt gehouden met de microcontext. We onderzoeken de vraag hoe de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen verschillend kan zijn voor mensen met een migratieachtergrond ten opzichte van Nederlanders zonder migratieachtergrond. In onderzoek over etnische diversiteit wordt het perspectief van etnische minderheden vaak over het hoofd gezien. Sommige onderzoeken behandelen de relatie tussen diversiteit en vertrouwen bij verschillende etnische groepen, met name Afro-Amerikanen in de Verenigde Staten (Abascal en Baldassari 2015; Marschall en Stolle 2014). De manier waarop diversiteit het vertrouwen beïnvloedt kan echter anders zijn bij verschillende etnische groepen, maar daar wordt in theoretische discussies weinig aandacht aan besteed. Verschillen in empirische resultaten tussen etnische groepen worden vaak meer verkennend besproken (zie bv. Kros en Hewstone 2020). Met andere woorden, *'there is no consensus about whether the effect [of diversity on cohesion] varies across ethnic groups and between natives and immigrants, and more research is clearly needed'* (Dinesen et al. 2020: 10). Helaas schort het aan inzicht in het perspectief van etnische minderheden, niet in het minst omdat deze minderheidsgroepen in omvang blijven toenemen, zo blijkt uit de toekomstscenario's over het demografisch profiel van Nederland (De Beer et al. 2020). Dit maakt het des te noodzakelijker om te begrijpen wat hun ervaringen zijn met etnische diversiteit.

Tot slot gebruiken we meer verfijnde operationaliseringen van etnische diversiteit, waarbij het gaat om de percentages van specifieke etnische groepen. Mogelijk bestaan er tussen etnische groepen belangrijke culturele en gedragsverschillen die aan het oog worden onttrokken door de nadruk op

samengestelde maatstaven voor diversiteit, zoals de Herfindahl-index of de percentages van (niet-westerse) immigranten in een gebied.¹ Leven te midden van etnische groepen waar mensen een grotere aversie tegen hebben of waarbij de culturele afstand groot is, kan nadelig zijn voor het vertrouwen en de samenhang. Daarom onderzoeken we de verschillen in de relatie tussen diversiteit en vertrouwen op basis van de percentages van mensen met een specifieke etnische achtergrond.

2 Theorie

2.1 Algemeen sociaal vertrouwen

Voordat we ons uitvoeriger richten op de invloed van diversiteit, omvang van het geografische gebied en etnische achtergrond, is het belangrijk om in grote lijnen de algemene theoretische grondslagen van algemeen sociaal vertrouwen te schetsen. Hiervoor nemen we eerst in ogenschouw dat de beslissing om een bepaald persoon of mensen in het algemeen te vertrouwen, ingegeven is door ervaringen in het verleden en een aanwijzing vormt over de betrouwbaarheid van anderen (Buskens en Raub 2002). Of een ander tot dezelfde sociale groep behoort, is een van de factoren die mensen meewegen in het oordeel of iemand te vertrouwen is en of het gedrag van de ander in zekere mate voorspelbaar is (Glanville en Paxton 2007). Etniciteit is belangrijk in dit opzicht, omdat mensen eerder geneigd zijn anderen te vertrouwen wanneer zij afkomstig zijn uit de eigen etnische groep (Dinesen et al. 2020). Dat geeft hun een vertrouwd gevoel. Door de gemeenschappelijke taal en culturele normen is het makkelijker om te voorspellen hoe iemand zal reageren (Thomsen et al. 2021) en daarmee om vertrouwen te stellen in die persoon. Met andere woorden, er is voorkeur voor de eigen groep als het gaat om sociaal vertrouwen (Alesina en La Ferrara 2002; Nannestad 2008).

Afgezien van de gedeelde taal en culturele normen hebben mensen mogelijk eerder vertrouwen in mensen uit de eigen etnische groep, omdat de kans groter is dat er interactie tussen hen plaatsvindt (McPherson et al. 2001). Door deze neiging zich met gelijkgestemden te verbinden, hebben mensen relatief veel informatie over de betrouwbaarheid van mensen uit de eigen etnische groep (Hooghe 2007). Dit sluit aan bij overkoepelende idee dat vertrouwen wordt gevormd door continue ervaringen (Glanville en Paxton 2007). Mensen leren voortdurend anderen te vertrouwen op basis van het contact dat zij met hen onderhouden. Hoe vaker iemand omgaat met personen die getoond hebben betrouwbaar te zijn, des te meer diegene zal verwachten door anderen op dezelfde manier te worden behandeld (Buskens en Raub 2002; Gambetta en Hamill 2005). Kortom, mensen generaliseren op basis van specifieke interacties met bepaalde personen om zich een idee te vormen van hoe betrouwbaar mensen in het algemeen zijn (Dinesen en Sønderskov 2012; Freitag en Traunmüller 2009; Glanville en Paxton 2007; Hardin 2002). Deze generalisering kan ook specifiek zijn voor bepaalde groepen mensen. Bij iemand die positieve interacties heeft met mensen van een bepaalde etnische achtergrond, is het waarschijnlijker dat diegene deze mensen ook vertrouwt (Pettigrew en Tropp 2006).

---

¹ In de literatuur wordt bij etnische diversiteit vaak gekeken naar het aandeel personen met een 'niet-westerse' achtergrond, vaak op basis van statistieken van het CBS. Hiermee worden personen bedoeld die zelf zijn geboren of van wie ten minste één ouder is geboren in Turkije, Marokko, Suriname, Caribisch Nederland, voormalig Joegoslavië, of in overige landen in Zuid- en Midden-Amerika, Afrika of Azië, met uitzondering van Japan en voormalig Nederlands-Indië. Tegenwoordig maakt het SCP geen onderscheid meer in westerse en niet-westerse achtergrond (zie SCP z.d.). In dit rapport gebruiken we de aanduidingen noodgedwongen nog wel om aan te sluiten bij de terminologie en met name de indeling in de geraadpleegde onderzoeken.

2.2 Etnische diversiteit

We zullen nu bespreken hoe etnische diversiteit van invloed kan zijn op het algemeen sociaal vertrouwen. We richten ons daarbij op drie mechanismen: blootstelling aan andere etnische groepen (*intergroup exposure*), contacttheorie en sociale terugtrekking.

Om te beginnen stellen Dinesen en Sønderskov (2015) dat diversiteit tot minder vertrouwen kan leiden, omdat het leidt tot meer blootstelling aan andere groepen (*intergroup exposure*). Centraal in dit argument staat het *ingroup favoritism* in vertrouwen.² Diversiteit vergroot dus de waarschijnlijkheid dat mensen worden blootgesteld aan leden van etnische *outgroups* of aan mensen die geacht worden minder betrouwbaar te zijn dan mensen uit de eigen etnische groep. Deze toegenomen blootstelling aan minder betrouwbare of *outgroup*-mensen, aangewakkerd door diversiteit, zou uiteindelijk het idee kunnen versterken dat mensen in het algemeen niet te vertrouwen zijn. Met andere woorden, diversiteit kan een situatie creëren waarin er meer omgevingsignalen zijn die aangeven dat mensen niet te vertrouwen zijn.

Het tweede mechanisme waar we naar kijken is de contacttheorie. Etnische diversiteit kan tot meer blootstelling tussen mensen met verschillende etnische achtergronden leiden, maar maakt ook contact tussen mensen met verschillende etnische achtergronden waarschijnlijker. Verwijzend naar Dinesen en Sønderskov (2015), verstaan we onder interetnisch contact de meer betekenisvolle of persoonlijke ervaringen met mensen van een andere etnische achtergrond, zoals het hebben van een fijn gesprek of vormen van duurzame vriendschappen (Allport 1954). Interetnische blootstelling daarentegen betekent ‘gewoon onder de mensen zijn en terloops personen met andere etnische achtergronden waarnemen’ (Dinesen en Sønderskov 2015: 533). Hoewel etnische diversiteit waarschijnlijk leidt tot interetnische blootstelling en daarbij het vertrouwen kan ondermijnen, kan etnische diversiteit volgens onderzoek ook resulteren in positieve vormen van interetnisch contact (Kros en Hewstone 2020; Laurence en Bentley 2018). Bij mensen die leven in etnisch diverse omgevingen is het waarschijnlijker dat zij trouwen (Kalmijn 1998) of vriendschappen aangaan (Briggs 2007; Mouw en Entwisle 2006) met mensen van een andere etnische achtergrond. Dergelijke positieve ervaringen met mensen van andere etnische achtergronden kunnen belangrijke gevolgen hebben voor de wijze waarop diversiteit het algemeen sociaal vertrouwen beïnvloedt.

Zo kan contact tussen groepen met van een andere etnische achtergrond rechtstreeks van invloed zijn op het algemeen sociaal vertrouwen. In onderzoek is herhaaldelijk aangetoond dat positieve interetnische ervaringen zorgen voor betere *outgroup*-attitudes (Pettigrew en Tropp 2006) en specifiek het vertrouwen in leden van etnische *outgroups* gunstig beïnvloeden alsook het vertrouwen in de medemens in het algemeen (Kros en Hewstone 2020). Positieve interetnische ervaringen zijn op ervaring gestoelde aanwijzingen dat mensen van andere etnische groepen ook betrouwbaar zijn. Het vooroordeel jegens *outgroup*-leden op het gebied van algemeen sociaal vertrouwen wordt dan kleiner. Contact kan ook indirect invloed uitoefenen op de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen. Wanneer mensen betekenisvolle relaties aangaan met personen van andere etnische achtergronden, zal van de blootstelling een minder groot signaal uitgaan dat mensen in het algemeen niet te vertrouwen zijn. Interetnisch contact kan dan, puur door blootstelling, een soort ‘buffer’ vormen tegen de anderszins negatieve effecten van diversiteit op het sociaal vertrouwen. Diversiteit kan het vertrouwen dus via blootstelling ondermijnen, maar niet voor mensen met

---

² Voor een uitgebreidere bespreking, zie Dinesen et al. (2020).

positieve interetnische ervaringen. Onderzoek dat in Canada en de Verenigde Staten is uitgevoerd onderschrijft dit idee. Hierin werd aangetoond dat het vertrouwen bij mensen zonder migratieachtergrond die in etnisch relatief diverse omgevingen leven en interetnische vriendschappen hebben, groter is dan bij mensen die er geen interetnische vriendschappen op na houden (Phan 2008; Stolle en Harell 2013). Ook in een recent onderzoek in Zweden is vastgesteld dat etnische diversiteit in buurten het vertrouwen ondermijnde, maar niet als mensen zonder migratieachtergrond (positief) interetnisch contact hadden met hun burens (Lundåsen 2023). Anderzijds concludeerden Dinesen en Sønderskov (2015) dat het negatieve effect van diversiteit op het algemeen sociaal vertrouwen niet verschilde voor Denen die immigranten als vrienden hadden.

Het derde mechanisme is sociale terugtrekking. Hoewel het leven in een etnisch diverse omgeving de kans op interetnisch contact kan vergroten, kan het tegelijkertijd resulteren in minder contact in het algemeen. In een invloedrijke studie wees Putnam (2007) erop dat contact- en conflicttheorieën zich eenzijdig richtten op de gevolgen van etnische diversiteit voor relaties tussen mensen van verschillende etnische groepen, waarbij werd gedebatteerd over hoe diversiteit invloed zou hebben op intergroepscontact, competitie en attitudes. In tegenstelling hiermee stelde Putnam (2007) dat diversiteit niet alleen invloed heeft op intergroepsrelaties, hetzij door contact of conflict, maar op alle relaties – inclusief die met mensen van dezelfde etnische groep. De kerngedachte is dat etnische diversiteit, althans op de korte termijn, zou leiden tot minder sociale banden en lagere vertrouwensniveaus in het algemeen, ongeacht de etniciteit van mensen (Demanet et al. 2016; Huijts et al. 2014). Het exacte theoretische mechanisme achter deze bewering is grotendeels impliciet gebleven. Wel is sindsdien benadrukt dat etnische diversiteit sociale afstand in de hand werkt, en ook een gebrek aan gedeelde waarden en onzekerheid over normen als leidraad voor interacties (Lancee en Dronkers 2011; Wickes et al. 2022). Deze onzekerheid kan uiteindelijk het contact tussen burens belemmeren en ervoor zorgen dat mensen ‘in hun schulp kruipen’ en zich uit het sociale leven terugtrekken (Putnam 2007). Deze bewering werd weerlegd door Abascal en Baldassari (2015) in hun replicatie, met een heranalyse van de oorspronkelijke data die door Putnam (2007) werd bestudeerd. Over het algemeen is de empirische ondersteuning voor het idee dat diversiteit sociale terugtrekking zou veroorzaken gemengd (Van der Meer en Tolsma 2014). Onderzoek in Australië en België heeft uitgewezen dat etnische diversiteit kan leiden tot minder contact tussen burens (Wickes et al. 2022) en minder vriendschappen in het algemeen (Demanet et al. 2016). Dit effect kan echter vaak verklaard worden door economische achterstand in buurten, zoals het percentage huishoudens met een laag inkomen. In Nederland is een verband aangetoond tussen etnische diversiteit en minder interetnisch contact (Huijts et al. 2013), minder kwaliteitscontact met burens (Lancee en Dronkers 2011) en minder buurtcontacten in het algemeen (Gijsberts et al. 2012). Tolsma et al. (2009) troffen een negatief verband aan tussen diversiteit en contact met burens. Dit effect kon echter verklaard worden door de economische achterstand in de buurt en waardoor er geen effect van diversiteit is, maar dit toegeschreven moet worden aan economische achterstand.

2.3 Omvang van het geografisch gebied

Tot nu toe hebben we beargumenteerd dat etnische diversiteit via blootstelling en sociale terugtrekking het algemeen sociaal vertrouwen kan ondermijnen, en dat contact als buffer kan werken tegen de negatieve gevolgen van diversiteit. We bespreken nu hoe de omvang van het geografisch gebied waarin diversiteit gemeten wordt de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen kan beïnvloeden, met name wanneer die omvang de interetnische blootstelling, het interetnisch contact of de sociale terugtrekking waarschijnlijker maakt.

Dinesen en Sønderskov (2015) beargumenteren dat als de diversiteit in kleinere gebieden wordt gemeten, de kans groter is dat de etnische diversiteit een afspiegeling vormt van de blootstelling aan andere etnische groepen. Ze benadrukten het belang van zelfselectie in dit verband. Met zelfselectie wordt bedoeld dat iemand die in een etnisch diverse buurt woont, vaak geen andere keus heeft dan zich bloot te stellen aan mensen met een andere etnische achtergrond. Waarschijnlijk geldt dit des te sterker naarmate je dichter bij mensen van een andere etnische afkomst woont. Als mensen van een andere etnische afkomst in dezelfde straat wonen als jij, is het moeilijker om ze uit de weg te gaan dan wanneer ze elders in de buurt wonen. Met andere woorden, interetnische blootstelling wordt steeds moeilijker te vermijden naarmate de etnische diversiteit in steeds kleinere geografische gebieden wordt gemeten. Eerder stelden we dat toegenomen blootstelling aan *outgroup*-leden, die minder betrouwbaar worden geacht dan mensen uit de eigen etnische groep, afbreuk kan doen aan het idee dat mensen in het algemeen kunnen worden vertrouwd. Wonen in een etnisch diverse microcontext kan dus nadeliger zijn voor het vertrouwen in de medemens dan leven in een etnisch diverse buurt. Dinesen en Sønderskov (2015) hebben vastgesteld dat dit klopt. Ze rapporteerden een negatief verband tussen etnische diversiteit en vertrouwen in kleinere geografische gebieden of gebieden in een straal van maximaal 180 meter van iemands woning. Deze correlatie werd niet-significant wanneer de diversiteit binnen grotere stralen werd gemeten.

Anderzijds kan worden beargumenteerd dat het interetnisch contact ook waarschijnlijker wordt naarmate de diversiteit in steeds kleinere geografische gebieden wordt gemeten. Als we de redenatie van Dinesen en Sønderskov (2015) volgen, komt het hebben van werkelijk contact met mensen van andere etnische afkomst eerder voort uit een welbewuste beslissing dan uit toevallige blootstelling aan hen. Zelfselectie-effecten kunnen dus meer uitgesproken zijn als het gaat om contact dan als het gaat om blootstelling. De waarschijnlijkheid van een besluit tot interetnisch contact wordt ook groter als bijvoorbeeld iemands directe buur een andere etnische achtergrond heeft. Anders gesteld, etnische diversiteit in microcontexten maakt het in vergelijking met buurten enerzijds moeilijker om mensen met een andere etniciteit uit de weg te gaan, maar anderzijds makkelijker om betekenisvolle interetnische relaties aan te gaan. In lijn met deze opvatting wijst onderzoek in Nederland uit dat de kans dat diversiteit tot interetnisch contact leidt groter is in buurten dan in gemeenten (Huijts et al. 2013). Verder blijkt uit een onderzoek naar 22 Europese landen dat etnische diversiteit het vertrouwen ondermijnt in plaatsen waar contact eenvoudig te vermijden is, maar het vertrouwen stijgt in plaatsen waar contact moeilijk te vermijden is (Kokkonen et al. 2014). Dit onderzoek richtte zich niet alleen op buurten, maar ook op werkomgevingen. Deze omgevingen verschilden niet alleen in omvang, maar ook in de mate waarin relaties van samenwerkende en geïnstitutionaliseerde aard zijn. Deze facetten zijn waarschijnlijk bevorderlijk voor het interetnisch contact (zie bv. de optimale omstandigheden in Allport 1954). Toch houdt de argumentatie mogelijk ook stand voor de gevolgen van etnische diversiteit in woongebieden van variërende omvang. Hoe kleiner het gebied, des te groter de kans dat diversiteit leidt tot interetnisch contact in plaats van louter blootstelling, en des te kleiner de kans dat diversiteit leidt tot ondermijning van het vertrouwen.

Tot slot buigen we ons over de vraag of diversiteit in kleinere gebieden de kans op sociale terugtrekking groter maakt. Dit werd al voorspeld door Putnam (2007: 156): *'The presumption is that if we could magically define the boundaries of each respondent's neighborhood personally and attach relevant neighborhood characteristics, the negative effects of diversity might look even more pronounced.* Deze 'magie' is precies wat we kunnen toepassen door de diversiteit te berekenen binnen een straal van 50 meter

van de woning van de respondenten. Putnam (2007) gaf de eerste aanwijzing dat diversiteit meer gevolgen zou kunnen hebben voor het contact met burens wanneer ze in kleinere contexten wordt gemeten, aangezien zijn resultaten minder uitgesproken waren in provincies dan in wijkgebieden. Verder wijst onderzoek naar 28 Europese landen uit dat het negatieve verband tussen diversiteit en contact met burens verdwijnt wanneer op landniveau wordt gemeten (Gesthuizen et al. 2009). Het is dus mogelijk dat etnische diversiteit eerder leidt tot sociale terugtrekking wanneer kleinere contexten worden geanalyseerd. Diversiteit in kleinere gebieden maakt het waarschijnlijker dat iemand wordt blootgesteld aan mensen van een andere etnische afkomst (Dinesen en Sønderskov 2015). Het mogelijke gebrek aan gedeelde waarden met deze *outgroup*-leden kan onzekerheid in de hand werken over hoe met hen om te gaan (Lancee en Dronkers, 2011; Wickes et al. 2022). Dat kan ertoe leiden dat mensen zich terugtrekken (Putnam 2007). In grotere gebieden is het mogelijk om (blootstelling aan) *outgroup*-leden te vermijden en tegelijkertijd om te gaan met mensen uit de eigen etnische groep, zodat er een algemeen niveau van contact met burens wordt onderhouden. In kleinere gebieden is het waarschijnlijker dat het mijden van *outgroup*-leden resulteert in vermijdingsgedrag in het algemeen.

2.4 Etnische achtergrond

Tot slot van dit hoofdstuk kijken we hoe de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen kan variëren afhankelijk van iemands etniciteit. We maken een vergelijking tussen Nederlanders zonder migratieachtergrond en Nederlanders met een migratieachtergrond. Onderzoek wijst uit dat immigrantengemeenschappen in westerse samenlevingen meestal lager scoren op algemeen sociaal vertrouwen dan mensen zonder migratieachtergrond, en dat hun woongebieden meestal diverser zijn (Alesina en La Ferrara 2002; Dinesen en Hooghe 2010). Wat we willen weten is hoe de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen verschillend kan zijn voor mensen met een migratieachtergrond ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond.

A priori zijn er geen redenen om aan te nemen dat mensen met een migratieachtergrond geen *ingroup bias* hebben in sociaal vertrouwen. Hoewel het algemene vertrouwensniveau lager kan zijn onder etnische minderheidsgroepen, weerlegt dit niet het argument dat mensen de neiging hebben om het makkelijker te vinden om co-etnische groepen te vertrouwen (Dinesen et al. 2020). Toch kan deze neiging tot *ingroup favoritism* minder sterk zijn bij mensen met een migratieachtergrond. Onderzoek in het Verenigd Koninkrijk wijst uit dat etnische minderheden minder bevooroordeeld en wantrouwend zijn tegenover mensen zonder migratieachtergrond dan andersom (Kros en Hewstone 2020). Vanuit de conflicttheorie kan worden gesteld dat mensen zonder migratieachtergrond meer dan minderheidsgroepen te vrezen hebben van de instroom van migrantengroepen door concurrentie om materiële hulpbronnen, politieke macht of symbolische status (Blumer 1958). Het verschil tussen mensen zonder migratieachtergrond en mensen met migratieachtergrond op het gebied van *ingroup bias* kan ook worden verklaard door contact tussen deze twee groepen. Zo hebben mensen met een migratieachtergrond, juist omdat ze in de minderheid zijn, veel meer mogelijkheden om met mensen zonder migratieachtergrond in contact te komen dan andersom. Dit kan hun houding ten opzichte van mensen zonder migratieachtergrond verbeteren (Pettigrew en Tropp 2006), hoewel de effecten van contact op vooroordelen meestal beperkter zijn voor minderheden dan voor mensen zonder migratieachtergrond (Binder et al. 2009; Tropp en Pettigrew 2005). En omdat mensen met een migratieachtergrond vaker in etnisch diverse omgevingen wonen, hebben ze misschien ook meer mogelijkheden om met andere etnische minderheden om te gaan (Huijts et al. 2013). Kortom, van etnische minderheden kan worden verwacht dat zij meer contact

met *outgroup*-leden hebben dan mensen zonder migratieachtergrond, zowel met mensen zonder migratieachtergrond als met andere minderheidsgroepen. Vanuit de gedachte dat contact bescherming kan bieden tegen anderszins negatieve gevolgen van diversiteit voor het algemeen sociaal vertrouwen, hebben minderheden mogelijk een relatief sterke 'buffer'. Er kan dus worden verwacht dat etnische diversiteit minder gevolgen zal hebben voor het algemeen sociaal vertrouwen van minderheden in vergelijking met de meerderheidsgroep (Wickes et al. 2013).

2.5 Hypothesen

Op basis van de besproken literatuur hebben we de volgende vijf belangrijke hypothesen opgesteld::

- 1 Er is een negatief in verband tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen.
- 2 Het negatieve verband tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen wordt sterker naarmate het geografisch gebied kleiner wordt (meer blootstelling).
- 3 Het negatieve verband tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen wordt sterker naarmate het geografisch gebied kleiner wordt (minder contact met burens).
- 4 Het negatieve verband tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen wordt zwakker naarmate het geografisch gebied kleiner wordt (meer contact).
- 5 Het negatieve verband tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen is zwakker voor leden van etnische minderheidsgroepen.

3 Data, metingen en methoden

3.1 Data

Voor het meten van het algemeen sociaal vertrouwen en andere variabelen op individueel niveau hebben we gebruikgemaakt van de nationale enquête Sociale Samenhang en Welzijn die het CBS tussen 2012 en 2020 in negen jaarlijkse rondes heeft gehouden (CBS 2020). We hebben deze enquêtes gecombineerd met registergegevens van het CBS om gedetailleerde informatie over de woonplekken van respondenten te verkrijgen. De registergegevens hebben we gebruikt om onze maatstaven voor etnische diversiteit te berekenen en ook belangrijke controlevariabelen, zoals economische deprivatie in buurten.

We hebben de diversiteit berekend in buurten en binnen stralen van 50 meter. Bij het operationaliseren van buurten hebben we de definitie gevolgd van het CBS uit 2020: we beschouwen buurten als het kleinste regionale niveau dat beschikbaar is in de registergegevens.³ In 2020 hadden Nederlandse buurten gemiddeld 1261 inwoners. Dit geeft een idee van hoe groot en dichtbevolkt deze gebieden zijn. In datzelfde jaar telde Nederland in totaal 13.808 buurten. Onze samengevoegde gegevensverzameling van 2012-2020 bevatte respondenten van in totaal 11.105 buurten. Het maximumaantal respondenten die in dezelfde buurt wonen bedroeg 88 en het gemiddelde was 5,4. We hebben een unieke aanvulling op de CBS-gegevens gebruikt om de diversiteit binnen stralen van 50 meter te meten en het effect van etnische diversiteit op het algemeen sociaal vertrouwen in kleinere geografische contexten te testen. Voor de periode 2012-2020 hebben we netwerkgegevens van het register gebruikt, dat wil zeggen informatie over het 'potentiële netwerk' van alle geregistreerde Nederlandse burgers in hun verschillende sociale omgevingen: huishouden, gezin, burens, school en werk. We hebben de netwerkgegevens over burens gebruikt om de etnische

---

3 In dit onderzoek hanteren we, net als het CBS (2020), de 'buurt' in plaats van de 'wijk'.

diversiteit in microcontexten te meten. Deze gegevens bevatten informatie over alle mensen die wonen binnen een straal van 50 meter van iemands geregistreerde adres. Als er binnen de straal van iemands woning meer dan 50 mensen woonden, werden er bij wijze van steekproef 50 burens willekeurig gekozen die als het netwerk van lokale burens voor die persoon werden aangemerkt. Het CBS heeft hiervoor gekozen omdat anders de bestanden te groot werden om mee te werken. Maar omdat de steekproef van de 50 mensen willekeurig is, geeft het toch een goed beeld van wie er in de radius van 50 meter van iemands woonadres woont. De netwerkgegevens werden vervolgens verrijkt met de etnische achtergrond van alle burens binnen de straal van 50 meter om de variabele te berekenen voor de etnische diversiteit in microcontexten.

Na het combineren van de registergegevens met de enquêterondes Sociale Samenhang, beschikten we aanvankelijk over een samengevoegde dataset (2012-2020) bestaande uit 69.036 respondenten. Van deze respondenten waren 58.229 Nederlanders zonder migratieachtergrond. Van de respondenten met een migratieachtergrond hebben we alleen degenen geselecteerd die afkomstig zijn van een van de 'klassieke' herkomstlanden: Turkije, Marokko, Suriname en Caribisch Nederland. De hoofdreden is dat onze deelpopulaties van mensen met een migratieachtergrond groot genoeg moeten zijn om onze analyses te kunnen uitvoeren. Bovendien wilden we geen mensen uit herkomstlanden zo divers als Tunesië en Zuid-Afrika indelen in een overkoepelende categorie als Afrika. Dat zou kunnen leiden tot versluiering van belangrijke verschillen tussen mensen uit deze herkomstlanden (Kros en Hewstone 2020). We hebben daarom 7909 personen uit de samengevoegde populatie niet meegenomen. De resterende respondenten kwamen van oorsprong uit Turkije (801), Marokko (684), Suriname (1041) en Caribisch Nederland (372). Alle analyses bij mensen met een migratieachtergrond werden bij elk van deze vier deelpopulaties afzonderlijk uitgevoerd.

3.2 Maatstaven

Afhankelijke variabelen

De belangrijkste variabele *algemeen sociaal vertrouwen* werd gemeten aan de hand van de volgende vraag: 'Denkt u in het algemeen dat mensen te vertrouwen zijn of vindt u dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn?' De geldigheid van deze vraag als maatstaf voor het algemeen sociaal vertrouwen is vaak bevestigd (Nannestad 2008). De respondenten konden antwoorden met 1) 'de meeste mensen zijn te vertrouwen' of 0) 'je kunt niet voorzichtig genoeg zijn'.

Het *contact met burens* werd gemeten met de vraag of de respondenten konden aangeven hoe vaak zij contact hadden met hun burens. De antwoordcategorieën waren omgekeerd gecodeerd, dus van 1) 'nooit' tot 5) 'dagelijks'. Cruciaal is dat via deze vraag het contact met burens specifiek wordt gemeten. Dit is belangrijk, omdat eerder onderzoek heeft uitgewezen dat etnische diversiteit in de buurt hoogstwaarschijnlijk van invloed is op voor de buurt specifieke variabelen (Van der Meer en Tolsma 2014).

Onafhankelijke variabelen

Voor het meten van de *etnische achtergrond* van onze respondenten hebben we de nieuwe richtlijnen van het CBS (2022) gevolgd. Respondenten zonder migratieachtergrond werden gedefinieerd als respondenten die in Nederland zijn geboren en waarvan ook de ouders in Nederland zijn geboren. De etnische achtergrond van de overige respondenten was eerst gebaseerd op het land, anders dan Nederland, waar ze waren geboren. Als ze in Nederland waren geboren maar hun ouders niet, keken

we naar het geboorteland van de moeder. Dat is vaker bekend dan het geboorteland van de vader. Maar als het geboorteland van de moeder onbekend of Nederland was, keken we naar het geboorteland van de vader. We gebruikten de gegevens over het land van herkomst om de respondenten naar migratieachtergrond in te delen. Daarbij maakten we onderscheid tussen mensen uit Turkije, Marokko, Suriname en Caribisch Nederland.

De *etnische diversiteit* werd op verschillende manieren gemeten. We hebben zowel de Herfindahl-Hirschman-index (HHI) gebruikt om de diversiteit te berekenen,⁴ als het aandeel personen met een migratieachtergrond en het aandeel personen met een niet-westerse achtergrond.¹ Deze variabelen zijn gelijk aan de variabelen die in eerder onderzoek werden gebruikt (bv. Dinesen en Sønderskov 2015). HHI werd gedefinieerd als $1 - \sum_{j=1}^{N_j} p_{jc}^2$ waarbij p_{jc} het aandeel is van de etnische groep j ($j = 1 \dots N_j$) in de buurt (of binnen een straal van 50 meter), c , op basis van het aandeel Nederlanders zonder migratieachtergrond en mensen van Surinaamse, Caribisch Nederlandse, Turkse, Marokkaanse, westerse en niet-westerse afkomst. Verder hebben we het percentage van meer specifieke etnische groepen berekend. Daarbij maakten we onderscheid tussen het percentage van mensen uit de 'klassieke' migratielanden van herkomst in Nederland, te weten Turkije, Marokko, Suriname en Caribisch Nederland.

Controlevariabelen

We hebben een aantal individuele en contextuele controlevariabelen opgenomen. *Onderwijsdiploma* werd gedefinieerd als het onderwijsdiploma dat respondenten hebben, gemeten op basis van vijf categorieën: basisonderwijs, lager secundair onderwijs, hoger secundair onderwijs, bachelor-niveau of gelijkwaardig, masterniveau of gelijkwaardig. *Werk* werd gemeten door onderscheid te maken tussen respondenten met betaalde baan en zonder betaalde baan. *Inkomen* werd geoperationaliseerd als het standaardinkomen van huishoudens gemeten in kwartielen. *Religie* werd afgeleid van de vraag 'Wat is uw religie?', en gecodeerd in geen religie, christenen, moslims, en overige. *Algemene gezondheid* werd gemeten met de vraag 'Hoe is uw gezondheid in het algemeen?'. De respondenten konden antwoorden op een Likertschaal van 1 tot en met 5, waarbij 1) stond voor 'zeer slecht' en 5) voor 'zeer goed'. Verder is gecontroleerd voor *leeftijd*, gemeten in zeven categorieën, en voor *gender*. Wat betreft analyses met de deelpopulaties van mensen met een migratieachtergrond, hebben we gecontroleerd voor *generatie immigrant*, waarbij de eerste generatie werd gedefinieerd als degenen die in het buitenland waren geboren. Degenen die in Nederland waren geboren maar ten minste één in het buitenland geboren ouder hadden, werden als immigranten van de tweede generatie gecodeerd.

Wat het buurtniveau betreft, hebben we eerst gecontroleerd voor *verstedelijking*, wat aangaf in hoeverre respondenten woonden in een buurt die was verstedelijkt. De maatstaf varieerde van 1) 'zeer verstedelijkt, met meer dan 2500 adressen per vierkante kilometer' tot 5) 'niet verstedelijkt, met minder dan 500 adressen per vierkante kilometer', en was omgekeerd gecodeerd, dus een hogere score duidde op een hoger verstedelijkingsniveau. Tot slot werd *inkomen in de buurt* gemeten als het deel van de mensen in een buurt met een persoonlijk inkomen dat onder de laagste 40% van het land valt.⁵ Er zijn ook andere maatstaven van economische deprivatie gebruikt, maar we hebben

---

4 Hoewel we het eens zijn met de algemene kritiek die erop is (zie bv. Abascal en Baldassari 2015), hebben we besloten deze maatstaf van etnische diversiteit toch in te zetten voor onze belangrijkste modellen. We hebben hiervoor gekozen om de vergelijking van correlaties tussen etnische groepen te vergemakkelijken. En door deze maatstaf op te nemen, sluit ons onderzoek beter aan op eerder onderzoek (bv. Dinesen en Sønderskov 2015).

5 Ook keken we naar andere indicatoren van economische achterstelling, zoals het percentage huishoudens in de buurt met een

ervoor gekozen inkomen in de buurt te rapporteren, omdat het deel van de mensen in een buurt met een persoonlijk inkomen dat onder de laagste 40% valt de meeste variantie verklaart (meest sterke voorspeller).

3.3 Methoden

Om rekening te houden met de hiërarchische aard van onze data, waarbij respondenten zijn genest in woongebieden, hebben we eerst onderzocht of *multilevel*-modellen nodig waren. De *interclass*-correlatie (ICC) van algemeen sociaal vertrouwen was echter 0,02. Dit was te laag om *multilevel*-modellen te rechtvaardigen (Hox et al. 2010). Dit kwam waarschijnlijk doordat de meeste respondenten in onze dataset niet in dezelfde buurten woonden. Er waren per buurt gemiddeld 5,4 respondenten.⁶ Hoewel *multilevel*-modellen niet nodig waren, hebben we wel een clustercorrectie toegepast om robuuste standaardfouten te produceren en te corrigeren voor de geclusterde aard van onze gegevens (Cameron en Trivedi 2010). Tabel 4.1 laat zien dat bij de meeste van onze variabelen een aantal waarden ontbrak, zowel op individueel als contextueel niveau. We hebben *listwise deletion* toegepast. Wel hebben we additionele controles verricht en de analyses ook gedraaid met *multiple imputation*. Met deze imputatie verkregen we geen andere resultaten, maar de berekeningstijd ervan was wel substantieel langer. Daarom hebben we besloten ons te richten op de modellen zonder *multiple imputation*.

In alle modellen is de steekproef gewogen om rekening te houden met de complexiteit van de steekproef en het enquêteontwerp. Voor de jaren 2012-2020 zijn tijdsdummy's toegevoegd. We voerden de analyses in stappen uit. Voor het testen van hypothese 1 hebben we eerst de relatie tussen etnische diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen bij Nederlanders zonder migratieachtergrond gemodelleerd, zowel in buurten als binnen stralen van 50 meter. Deze analyses waren gebaseerd op logistische regressies, waarbij het algemeen sociaal vertrouwen werd gemodelleerd als een dichotome uitkomstvariabele. Om te analyseren welke invloed de omvang van het geografisch gebied had, hebben we door middel van *postestimation*-tests de resultaten van de modellen voor de stralen van 50 meter vergeleken met die van de modellen op buurtniveau. Eerst hebben we getest of de verbanden tussen vertrouwen en diversiteit zwakker of sterker waren in kleinere contexten. Daarbij maakten we onderscheid tussen hypothese 2 en 3 voor blootstelling en sociale terugtrekking enerzijds en hypothese 4 voor contacttheorie anderzijds. Om hypothesen 2 en 3 van elkaar los te maken en de invloed van *outgroup*-blootstelling en die van sociale terugtrekking van elkaar te onderscheiden, hebben we het verband tussen etnische diversiteit en contact met burenen geanalyseerd. Tot slot hebben we, zowel in buurten als binnen een straal van 50 meter, de relatie tussen diversiteit, contact met burenen en algemeen sociaal vertrouwen voor mensen met een migratieachtergrond gemodelleerd. De resultaten daarvan vergeleken we met die van de populatie Nederlanders zonder migratieachtergrond om te kijken of de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen per etnische achtergrond verschilde.

---

inkomen op of onder het sociaal minimum. De resultaten veranderen niet als we in onze modellen andere indicatoren opnemen voor economische achterstelling. We hebben ervoor gekozen resultaten op onze belangrijkste indicator van *inkomen in de buurt* te presenteren, omdat die indicator de minste ontbrekende waarden had. Verder hadden we toegang tot gegevens over misdaadstatistieken per 1000 inwoners in de jaren 2016-2018. Het controleren voor deze aanvullende variabele op buurtniveau verkleint onze algemene steekproefomvang aanzienlijk, maar heeft geen invloed op de resultaten. De resultaten van deze aanvullende analyses zijn beschikbaar op aanvraag.

6 Elke straal van 50 meter die wordt gebruikt voor berekening van de diversiteitsmaatstaven in de microcontext is specifiek voor individuen. Het heeft daarom weinig zin om de binnenklassecorrelatie uit te voeren. We rapporteren dus alleen de ICC voor buurten.

4 Resultaten

4.1 Beschrijvende resultaten

Tabel 4.1 toont beschrijvende statistieken voor de belangrijkste variabelen in ons onderzoek. Hierbij worden Nederlanders zonder migratieachtergrond en Nederlanders met een migratieachtergrond afzonderlijk weergegeven (zie tabel A.1 in de bijlage voor beschrijvende statistieken voor alle variabelen). Uit deze tabel kunnen we drie conclusies trekken. Ten eerste is het percentage mensen dat van mening is dat de meeste mensen te vertrouwen zijn hoger onder Nederlanders zonder migratieachtergrond (62,9%) dan onder mensen met een migratieachtergrond (37,7-46,7%). Dit is in lijn met eerdere onderzoeken, waaruit blijkt dat mensen zonder migratieachtergrond meer vertrouwen hebben in anderen dan mensen met een migratieachtergrond (Stolle et al. 2008). Ten tweede hebben we geen duidelijke verschillen tussen de etnische groepen vastgesteld in de frequentie van hun contact met burens. Gemiddeld genomen ($m = 3,1-3,4$) hadden alle etnische groepen ten minste eenmaal per maand contact met hun burens, maar niet wekelijks. Tot slot wonen Nederlanders zonder migratieachtergrond doorgaans in etnisch minder diverse gebieden dan Nederlanders met een migratieachtergrond. In de buurten en binnen stralen van 50 meter waarin Nederlanders zonder migratieachtergrond wonen zijn de percentages van alle etnische minderheidsgroepen kleiner dan in de buurten en microcontexten waarin migrantengroepen wonen. Belangrijk is dat, hoewel mensen met een migratieachtergrond in etnisch diversere buurten wonen dan Nederlanders zonder migratieachtergrond, er nog altijd sprake is van een aanzienlijke variatie in diversiteit voor alle groepen. Dit is een vereiste om te kunnen testen of de effecten van diversiteit op het vertrouwen in de verschillende etnische groepen verschillend zijn (Dinesen et al. 2020).

Tabel 4.1 Beschrijvende statistieken voor de belangrijkste afhankelijke en onafhankelijke variabelen, naar migratieachtergrond, 2012-2020 (in aantallen en procenten)

	Nederlands				Turks				Marokkaans				Surinaams				Caribisch Nederlands			
	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.
<i>individueel</i>																				
vertrouwen	55.463	4,75	62,93		694	13,36	37,74		612	10,53	42,56		960	7,78	36,51		344	7,53	46,67	
contact met burens	57.493	1,26	3,47	1,17	784	2,12	3,44	1,32	660	3,51	3,51	1,34	1.009	3,07	3,36	1,34	369	0,81	3,11	1,31
<i>50 meter radius woning</i>																				
HHI	58.189	0,07	0,28	0,19	792	1,12	0,56	0,20	683	0,15	0,58	0,20	117	0,00	0,58	0,20	371	0,27	0,50	0,22
proportie alle immigranten	58.189	0,07	0,18	0,15	792	1,12	0,47	0,25	683	0,15	0,49	0,25	117	0,00	0,44	0,25	371	0,27	0,38	0,24
niet-westers	58.189	0,07	0,09	0,12	792	1,12	0,36	0,25	683	0,15	0,39	0,25	117	0,00	0,32	0,25	371	0,27	0,27	0,23
Turks	58.189	0,07	0,02	0,04	792	1,12	0,13	0,13	683	0,15	0,08	0,10	117	0,00	0,05	0,10	371	0,27	0,05	0,08
Marokkaans	58.189	0,07	0,01	0,04	792	1,12	0,08	0,12	683	0,15	0,14	0,15	117	0,00	0,06	0,09	371	0,27	0,04	0,07
Surinaams	58.189	0,07	0,01	0,03	792	1,12	0,05	0,07	683	0,15	0,05	0,07	117	0,00	0,09	0,11	371	0,27	0,06	0,08
Caribisch Nederlands	58.189	0,07	0,01	0,02	792	1,12	0,02	0,03	683	0,15	0,02	0,04	117	0,00	0,02	0,04	371	0,27	0,03	0,05
Nederlands	58.189	0,07	0,82	0,82	792	1,12	0,53	0,53	683	0,15	0,50	0,50	117	0,00	0,56	0,53	371	0,27	0,62	0,62
<i>buurt</i>																				
HHI	56.365	3,20	0,32	0,18	799	0,25	0,57	0,20	684	0,00	0,58	0,20	1041	0,00	0,59	0,20	371	0,27	0,52	0,21
proportie alle immigranten	58.195	0,06	0,19	0,14	800	0,12	0,42	0,22	684	0,00	0,43	0,21	1041	0,00	0,44	0,22	372	0,00	0,36	0,20
niet-westers	58.195	0,06	0,10	0,11	800	0,12	0,30	0,21	684	0,00	0,31	0,21	1041	0,00	0,32	0,21	372	0,00	0,24	0,19
Turks	58.189	0,07	0,02	0,04	792	1,12	0,13	0,13	683	0,15	0,08	0,10	1037	0,38	0,06	0,10	371	0,27	0,05	0,08
Marokkaans	56.365	3,20	0,02	0,03	799	0,25	0,07	0,08	684	0,00	0,09	0,09	1041	0,00	0,06	0,06	371	0,27	0,04	0,05
Surinaams	56.365	3,20	0,02	0,03	799	0,25	0,04	0,05	684	0,00	0,05	0,05	1041	0,00	0,08	0,08	371	0,27	0,05	0,07
Caribisch Nederlands	56.365	3,20	0,01	0,01	799	0,25	0,02	0,02	684	0,00	0,02	0,02	1041	0,00	0,02	0,02	371	0,27	0,01	0,03
Nederlands	58.195	0,06	0,81	0,14	800	0,12	0,58	0,22	684	0,00	0,57	0,21	1041	0,00	0,56	0,22	372	0,00	0,64	0,20

Bron: CBS (SSW '12-'20)

4.2 Verklarende resultaten

Diversiteit en vertrouwen onder Nederlanders zonder migratieachtergrond

Tabel 4.2 toont de resultaten van de relatie tussen etnische diversiteit in buurten en algemeen sociaal vertrouwen voor Nederlanders zonder migratieachtergrond (de volledige resultaten staan in bijlage A.2). Diversiteit ondermijnt het vertrouwen, ongeacht hoe dit wordt gemeten. Het aandeel van alle etnische groepen met een andere achtergrond dan de Nederlandse vertoont een negatieve correlatie met de waarschijnlijkheid dat zij andere mensen vertrouwen. Bij deze resultaten is rekening gehouden met een reeks individuele en buurtspecifieke indicatoren, waaronder economische deprivatie. De kans dat een Nederlander zonder migratieachtergrond mensen vertrouwt neemt met 15 procentpunt af met iedere eenheid dat het aandeel Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond toeneemt.⁷ Dit is echter alleen het geval in de theoretische situatie waarin een Nederlander zonder migratieachtergrond in een buurt woont met uitsluitend Nederlanders met een niet-westerse migratieachtergrond, iets wat uiteraard niet erg waarschijnlijk is. De kans dat een Nederlander zonder migratieachtergrond die woont in de 5% meest diverse buurten mensen vertrouwt, is 10% lager dan iemand in de minst diverse buurten. Als we uitgaan van een toename van één standaarddeviatie in het aandeel niet-westerse immigranten, neemt de waarschijnlijkheid dat een Nederlander andere mensen vertrouwt met $(0,1 \times 15 =)$ 1,5 procentpunt af. Dit komt doordat de verdeling van diversiteit tussen buurten in Nederland schreef verdeeld is. We kunnen ook kijken naar de voorspelde toename van het aandeel van alle immigranten tegen 2050; die ligt tussen 6 en 16% (De Beer et al. 2020; Woittiez et al. nog te verschijnen). Als we aannemen dat deze toename gelijk verdeeld is over alle buurten, zou de kans dat Nederlanders zonder migratieachtergrond andere mensen vertrouwen met $(0,06 \times 14 =)$ 0,8 tot $(0,16 \times 14 =)$ 2,2% afnemen. Ter vergelijking: een Nederlander met een masterdiploma heeft een 46,7 procentpunt hogere waarschijnlijkheid dat diegene mensen vertrouwt dan iemand die alleen basisonderwijs heeft genoten (zie tabel A.2). Kort samengevat kunnen we stellen dat andere factoren, zoals onderwijs, veruit belangrijker zijn voor de waarschijnlijkheid van vertrouwen onder Nederlanders zonder migratieachtergrond, maar het wonen in een etnisch diverse buurt correleert wel negatief met vertrouwen.

---

7 In de literatuur wordt bij etnische diversiteit vaak gekeken naar het aandeel personen met een 'niet-westerse' achtergrond, vaak op basis van statistieken van het CBS. Hiermee worden personen bedoeld die zelf zijn geboren of van wie ten minste één ouder is geboren in Turkije, Marokko, Suriname, Caribisch Nederland, voormalig Joegoslavië, of in overige landen in Zuid- en Midden-Amerika, Afrika of Azië, met uitzondering van Japan en voormalig Nederlands-Indië. Tegenwoordig maakt het SCP geen onderscheid meer in westerse en niet-westerse achtergrond (zie SCP z.d.). In dit rapport gebruiken we de aanduidingen noodgedwongen nog wel om aan te sluiten bij de terminologie en met name de indeling in de geraadpleegde onderzoeken.

Tabel 4.2 Logistische regressie van algemeen sociaal vertrouwen voor Nederlanders zonder migratieachtergrond in buurten (in gemiddelde marginale effecten)^{a,b}

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
HHI	-0,112*** (0,017)						
alle immigranten		-0,141*** (0,022)					
niet-westers			-0,146*** (0,027)				
Turks				-0,291*** (0,078)			
Marokkaans					-0,182** (0,078)		
Surinaams						-0,521*** (0,095)	
Caribisch Nederlands							-1,262*** (0,249)
n	50.303	51.833	51.833	50.303	50.303	50.303	50.303

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel 4.3 laat het verband zien tussen algemeen sociaal vertrouwen en diversiteit wanneer dit wordt gemeten binnen stralen van 50 meter. Etnische diversiteit in deze microcontexten leidt ook tot een lagere waarschijnlijkheid dat Nederlanders zonder migratieachtergrond andere mensen vertrouwen. Dit gold voor de HHI, het aandeel van alle immigranten, het aandeel van niet-westerse immigranten, en het aandeel van alle etnische groepen anders dan Nederlanders zonder migratieachtergrond. De kans dat mensen zonder migratieachtergrond andere mensen vertrouwen blijkt minder groot te zijn als zij in meer etnisch diverse gebieden wonen, zowel in buurten als in microcontexten. Deze bevindingen onderschrijven hypothese 1.

Tabel 4.3 Logistische regressie van algemeen sociaal vertrouwen voor Nederlanders zonder migratieachtergrond in een radius van 50 meter (in gemiddelde marginale effecten)^{a,b}

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
HHI	-0,108*** (0,014)						
alle immigranten		-0,136*** (0,017)					
niet-westers			-0,165*** (0,020)				
Turks				-0,247*** (0,056)			
Marokkaans					-0,227*** (0,055)		
Surinaams						-0,321*** (0,065)	
Caribisch Nederlands							-0,576*** (0,114)
n	51.824	51.824	51.824	51.824	51.824	51.824	51.824

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Omvang van het geografisch gebied

Vervolgens testen we of de omvang van het geografisch gebied waarin we de diversiteit hebben gemeten van invloed is op de negatieve correlatie tussen diversiteit en vertrouwen. Meer specifiek gebruiken we *postestimation*-tests in Stata om de parameterschattingen die zijn verkregen uit de modellen voor de analyse van diversiteit in buurten (tabel 4.2) te vergelijken met de schattingen uit de modellering van diversiteit binnen stralen van 50 meter (tabel 4.3). Voor de correlaties tussen algemeen sociaal vertrouwen en de drie samengestelde variabelen voor diversiteit blijken de verschillen tussen stralen van 50 meter en buurten niet significant af te wijken van nul⁸ (we bespreken hierna specifieke etnische groepen). Met andere woorden: de waarschijnlijkheid dat Nederlanders zonder migratieachtergrond mensen vertrouwen wordt niet noodzakelijkerwijs (minder of) meer beïnvloed door diversiteit die wordt gemeten in kleinere gebieden. We veronderstelden dat diversiteit in kleinere gebieden ofwel nadelig kan zijn voor het algemeen sociaal vertrouwen, omdat het leidt tot meer blootstelling (hypothese 2) en sociale terugtrekking (hypothese 3), ofwel dat dit het negatieve verband tussen etnische diversiteit en vertrouwen verzwakt, omdat contact hierdoor waarschijnlijker wordt (hypothese 4). Onze eerste resultaten ondersteunden geen van deze mechanismen.

Contact met burens

We besteden nu aandacht aan de vraag hoe vaak Nederlanders zonder migratieachtergrond contact hebben met hun burens, en welke invloed diversiteit hierop heeft. Zo hopen we te achterhalen of het negatieve verband tussen diversiteit en vertrouwen te wijten is aan blootstelling of aan sociale terugtrekking.

De tabellen 4.4 en 4.5 tonen de relatie tussen etnische diversiteit en contact met burens voor Nederlanders zonder migratieachtergrond in buurten en binnen stralen van 50 meter, waarbij rekening is gehouden met de controlevariabelen die we eerder wel hadden meegenomen. We constateren dat alle samengestelde variabelen van etnische diversiteit een negatieve invloed hebben op de frequentie waarmee Nederlanders zonder migratieachtergrond contact hebben met hun burens, in buurten en in microcontexten. Daarnaast is er een positief verband tussen het contact met burens en het algemeen sociaal vertrouwen, in lijn met het empirische perspectief op vertrouwen. Iemand die dagelijks contact heeft met de burens heeft een ($4 \times 0,019 \times 100 =$) 7,6 procentpunt hogere waarschijnlijkheid om mensen te vertrouwen dan iemand die nooit contact heeft met de burens (zie tabel A.2 in de bijlage).

Ook hier maken we gebruik van *postestimation*-tests om de effecten van diversiteit op het contact in buurten en microcontexten te vergelijken. Voor alle drie samengestelde maatstaven voor etnische diversiteit blijkt dat het negatieve verband met contact sterker is binnen stralen van 50 meter dan in buurten.⁹ Deze resultaten leveren de eerste aanwijzing dat er bij etnische diversiteit een grotere kans is op terugtrekking wanneer deze wordt gemeten in kleinere gebieden, overeenkomstig hypothese 3. Uit aanvullende mediatieanalyses komt naar voren dat de negatieve invloed op het vertrouwen van Nederlanders zonder migratieachtergrond deels komt doordat diversiteit wordt geassocieerd met minder contact tussen burens. Diversiteit heeft een negatief indirect effect op vertrouwen via contact met burens in zowel buurten.¹⁰ Deze bevindingen zijn eveneens in lijn met hypothese 3. Diversiteit

8 HHI, $X^2(1) = 0,11$, $p = 0,75$; aandeel immigranten, $X^2(1) = 0,13$, $p = 0,72$; en aandeel niet-westerse immigranten, $X^2(1) = 0,99$, $p = 0,32$.

9 HHI, $X^2(1) = 15,78$, $p < 0,001$; aandeel immigranten, $X^2(1) = 19,56$, $p < 0,001$; en aandeel niet-westerse immigranten, $X^2(1) = 20,76$, $p < 0,001$.

10 HHI: $b = -0,024$, $p < 0,001$, 95% CI [-0,032, -0,015]; aandeel immigranten: $b = -0,028$, $p < 0,001$, 95% CI [-0,039, -0,018]; aandeel niet-

leidt vaker tot sociale terugtrekking in kleinere gebieden en daarmee tot een afname van vertrouwen. Uit aanvullende analyses met interactietermen tussen diversiteit en contact met burens komt naar voren dat diversiteit *alleen* negatief verband houdt met vertrouwen als mensen frequent (wekelijks of dagelijks) contact hebben met hun burens; dit verband is sterker in microcontexten dan in buurten (zie tabel A.3 in de bijlage). Het feit dat we ook na controle op contact met burens nog steeds een negatief verband vinden tussen diversiteit en vertrouwen kan erop duiden dat ook blootstelling een rol speelt.

Tabel 4.4 Lineaire regressies van contact met burens voor Nederlanders zonder migratieachtergrond in buurten (in gemiddelde marginale effecten)^{a,b}

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
HHI	-0,239*** (0,047)						
alle immigranten		-0,282*** (0,063)					
niet-westers			-0,187** (0,076)				
Turks				-0,022 (0,223)			
Marokkaans					-0,521** (0,226)		
Surinaams						-0,222 (0,260)	
Caribisch Nederlands							-1,039 (0,720)
N	51.881	53.450	53.450	51.881	51.881	51.881	51.881

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel 4.5 Lineaire regressies van contact met burens voor Nederlanders zonder migratieachtergrond in een radius van 50 meter (in gemiddelde marginale effecten)^{a,b}

	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7
HHI	-0,373*** (0,038)						
alle immigranten		-0,474*** (0,049)					
niet-westers			-0,433*** (0,060)				
Turks				-0,168 (0,162)			
Marokkaans					-0,845*** (0,159)		
Surinaams						-0,441** (0,175)	
Caribisch Nederlands							-0,984*** (0,341)
N	53.441	53.441	53.441	53.441	53.441	53.441	53.441

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

westerse immigranten: b = -0,020, p < 0,001, 95% CI [-0,031, -0,008] als binnen stralen van 50 meter (HHI: b = -0,036, p < 0,001, 95% CI [-0,044, -0,027]; aandeel immigranten: b = -0,046, p < 0,001, 95% CI [-0,057, -0,035]; aandeel niet-westerse immigranten: b = -0,043, p < 0,001, 95% CI [-0,055, -0,031].

Specifieke etnische outgroups

Tot dusver hebben we alleen gekeken naar samengestelde variabelen voor diversiteit (HHI, aandeel van alle immigranten, en aandeel van alle niet-westerse immigranten). We hebben ook onderzocht of het uitmaakt met welke specifieke etnische groepen Nederlanders zonder migratieachtergrond hun buurt of stralen van 50 meter delen.

Het aandeel van alle etnische groepen met een migratieachtergrond vertoont een negatieve correlatie met de waarschijnlijkheid dat zij andere mensen vertrouwen, zowel in buurten als binnen stralen van 50 meter. Ook het contact met burens neemt overwegend af naarmate het aandeel van alle etnische groepen toeneemt, maar minder consistent. Met name het aandeel mensen met een Turkse achtergrond is niet van invloed op de frequentie waarmee Nederlanders zonder migratieachtergrond contact met hun burens hadden.

Verder verschilt de omvang van een aantal negatieve effecten op het vertrouwen en contact per etnische groep. In buurten is het negatieve verband met vertrouwen van het aandeel mensen met een Caribisch Nederlandse achtergrond (Turks, $X^2(1) = 7,81, p < 0,01$; Marokkaans, $X^2(1) = 18,79, p < 0,001$; Surinaams $X^2(1) = 12,60, p < 0,001$) en Surinaamse achtergrond (Turks, $X^2(1) = 4,49, p < 0,05$; Marokkaans, $X^2(1) = 10,69, p < 0,01$) significant sterker dan het aandeel van de overige etnische groepen. Binnen stralen van 50 meter was het negatieve verband van mensen met een achtergrond in Caribisch Nederland significant sterker dan dat van de andere groepen (Turks, $X^2(1) = 7,04, p < 0,01$; Marokkaans, $X^2(1) = 7,81, p < 0,01$; Surinaams, $X^2(1) = 4,64, p < 0,05$). Tot slot vinden we ook een aantal significante verschillen bij de vergelijking van de effecten van de specifieke etnische groepen tussen buurten en microcontexten. Voor het aandeel Nederlanders met een Surinaamse achtergrond, $X^2(1) = 7,81, p < 0,01$ en mensen met een Caribisch Nederlandse achtergrond, $X^2(1) = 8,75, p < 0,01$, is het negatieve verband met vertrouwen kleiner binnen stralen van 50 meter dan in buurten.

Mensen met een migratieachtergrond

Tabel 4.6 toont de resultaten over de relatie tussen diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen voor mensen met een migratieachtergrond, in buurten en binnen stralen van 50 meter (zie tabel A.2 in bijlage A voor de volledige resultaten). De resultaten zijn uitgesplitst naar Marokkaanse, Turkse, Surinaamse en Caribisch Nederlandse migrantengroepen. Over het geheel genomen kunnen we vaststellen dat de waarschijnlijkheid dat mensen met een migratieachtergrond mensen vertrouwen wordt beïnvloed door de mate van etnische diversiteit in hun buurten of microcontexten. Voor de deelpopulatie van mensen met een Caribisch Nederlandse afkomst vinden we echter wel een positief verband tussen etnische diversiteit en algemeen sociaal vertrouwen, maar alleen wanneer deze worden gemeten in buurten. Alles bij elkaar zijn deze resultaten in lijn met hypothese 5, omdat het negatieve effect van diversiteit op algemeen sociaal vertrouwen aanwezig is en dus sterker is voor onze steekproef van Nederlanders zonder migratieachtergrond. Terwijl Nederlanders zonder migratieachtergrond mensen minder vaak vertrouwen als zij wonen in etnisch diverse buurten en microcontexten, blijkt dit niet te gelden voor Nederlanders met een migratieachtergrond.

Ook analyseren we de correlatie tussen diversiteit en contact met burens voor mensen met een migratieachtergrond. De resultaten van deze modellen staan in tabel 4.7. We kunnen geen verband vaststellen tussen diversiteit en de frequentie waarmee mensen met een migratieachtergrond contact hebben met hun burens.

Tabel 4.6 Logistische regressies van sociaal vertrouwen voor mensen met een migratieachtergrond in buurten en 50 meter radius (in gemiddelde marginale effecten)^{a,b}

	Turks		Marokkaans		Surinaams		Caribisch Nederlands	
	buurt	50 meter radius	buurt	50 meter radius	buurt	50 meter radius	buurt	50 meter radius
HHI	-0,004 (0,147)	0,043 (0,119)	-0,107 (0,157)	-0,127 (0,130)	-0,085 (0,118)	-0,082 (0,101)	0,437** (0,192)	0,234 (0,172)
n	636	636	564	564	875	875	308	309

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel 4.7 Contact met buren voor mensen met een migratieachtergrond in buurten en 50 meter radius (in regressies)^{a,b}

	Turks		Marokkaans		Surinaams		Caribisch Nederlands	
	buurt	50 meter radius	buurt	50 meter radius	buurt	50 meter radius	buurt	50 meter radius
HHI	0,305 (0,388)	0,145 (0,325)	0,269 (0,434)	0,347 (0,379)	-0,103 (0,333)	-0,343 (0,294)	0,477 (0,585)	0,673 (0,481)
n	695	695	599	599	906	906	321	322

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Op basis van onze gegevens kunnen we de relaties tussen specifieke etnische groepen analyseren en modelleren of het aandeel van bepaalde etnische groepen het vertrouwen en contact anders beïnvloedt voor mensen met een migratieachtergrond (zie de tabellen A.3-A.10 in de bijlage). Wat bovenal opvalt is dat, net als bij de resultaten over samengestelde maatstaven voor diversiteit, de mate van vertrouwen en contact onder mensen met een migratieachtergrond nauwelijks beïnvloed wordt door het aandeel van specifieke etnische groepen in buurten en microcontexten.

Toch vinden we enig bewijs voor *ingroup favoritism*. Het algemeen sociaal vertrouwen en contact met burens nemen toe wanneer mensen met een migratieachtergrond tussen relatief veel *ingroup*-leden wonen. Er is een positief verband tussen het aandeel leden van de herkomstgroep en vertrouwen en contact voor mensen met een Turkse en Caribisch Nederlandse achtergrond, en contact voor mensen met een Marokkaanse achtergrond.

Anders dan bij Nederlanders zonder migratieachtergrond vinden we bovendien enig bewijs dat de waarschijnlijkheid dat minderheden andere mensen vertrouwen en contact hebben met burens juist positief beïnvloed wordt als er in hun buurten of binnen stralen van 50 meter specifieke etnische *outgroups* wonen. Meer specifiek vinden we voor Marokkaanse Nederlanders een positief verband met het algemeen sociaal vertrouwen van het aandeel Caribisch Nederlanders in de buurt, en voor Caribisch Nederlanders een positief verband met het aandeel Marokkaanse Nederlanders in de buurt. In een aantal gevallen blijkt het delen van buurten of microcontexten het vertrouwen en contact van minderheden echter negatief te beïnvloeden. Voor Surinaamse Nederlanders wordt het vertrouwen negatief beïnvloed door het aandeel Caribische Nederlanders in buurten, en voor Nederlanders met een Marokkaanse achtergrond heeft het aandeel Caribisch Nederlanders binnen stralen van 50 meter een negatieve invloed op contact.

Controlevariabelen

Wat de controlevariabelen betreft, blijkt uit onze analyse dat dat Nederlanders zonder migratieachtergrond andere mensen vaker vertrouwen als die theoretisch opgeleid, mannelijk, gezond, ouder en niet-religieus zijn, werkzaam zijn en een hoger inkomen hebben. Het wonen in welvarende buurten (met welvarende buurtgenoten) vergroot het vertrouwen van Nederlanders zonder migratieachtergrond, net als het wonen in sterk verstedelijkte buurten (zie tabel A.2). De correlaties verschillen enigszins tussen de vier deelpopulaties van migranten, en een aantal verschilt statistisch gezien niet van nul. Over het algemeen kunnen we echter stellen dat migranten mensen vaker vertrouwen als deze theoretisch opgeleid, mannelijk, gezond, ouder en niet-religieus zijn en een hoger inkomen hebben. Verder valt op dat vertrouwen vaker aanwezig is onder met name Surinaamse en Caribisch Nederlandse immigranten van de tweede generatie.

5 Discussie en conclusie

De etnische diversiteit in Nederland zal blijven toenemen. In 2050 zal het aandeel van de bevolking met een migratieachtergrond naar verwachting zijn toegenomen van 24% naar 30 tot 40% (De Beer et al. 2020). In Nederland en in andere samenlevingen met vergelijkbare demografische trends heeft dit discussies op gang gebracht over hoe het best kan worden omgegaan met een etnisch steeds diversere bevolking. Een van de belangrijkste discussies, met name in de sociale wetenschappen, gaat over de vraag of het wonen in etnisch diverse gebieden ervoor zorgt dat mensen anderen minder vertrouwen en meer ‘in hun schulp kruipen’.

Deze studie draagt bij aan het onderzoek naar diversiteit, contact en algemeen sociaal vertrouwen door rekening te houden met omstandigheden die de effecten van diversiteit kunnen versterken of tenietdoen. Om te beginnen hebben we onderzocht of de gevolgen van diversiteit afhangen van de omvang van het geografisch gebied waarin deze wordt gemeten. Bovenal zijn we erin geslaagd etnische diversiteit binnen een straal van 50 meter rond iemands woning te berekenen. Voor zover we weten is dit pas het tweede onderzoek waarin het algemeen sociaal vertrouwen in relatie tot maatstaven voor etnische diversiteit in zulke kleine contexten kon worden onderzocht – het eerste was het invloedrijke paper van Dinesen en Sønderskov (2015). We hebben deze onderzoekslijn uitgebreid door blootstelling – waarvan vaker sprake zou zijn in kleinere contexten – verder te scheiden van sociale terugtrekking en contact. Tot slot hebben we zowel Nederlanders zonder migratieachtergrond als mensen met een migratieachtergrond onderzocht en met name gekeken hoe hun mate van algemeen sociaal vertrouwen wordt beïnvloed door het wonen in dezelfde buurten als leden van bepaalde herkomstgroepen. Alles bij elkaar deden we onderzoek naar 61.127 mensen in meer dan 11.000 buurten, waarbij gegevens zijn gebruikt van 2012 tot en met 2020.

Over het algemeen zien we dat de waarschijnlijkheid dat Nederlanders zonder migratieachtergrond andere mensen vertrouwen en contact hebben met hun burens afneemt naarmate de etnische diversiteit toeneemt. Onze bevindingen zijn in lijn met de toenemende consensus dat etnische diversiteit – over het geheel genomen – een negatieve invloed heeft op het algemeen sociaal vertrouwen van Nederlanders zonder migratieachtergrond (Dinesen et al. 2020). Bij deze negatieve invloed is rekening gehouden met een aantal individuele en contextgebonden controlevariabelen, waaronder economische achterstelling en criminaliteit in de buurt. Wel moet opgemerkt worden dat dit een klein effect betreft voor algemeen vertrouwen. Tussen de 5% minst diverse buurten en de 5% meest diverse buurten zit weliswaar een verwacht verschil van 10 procentpunt, maar voor de meeste buurten in Nederland is het effect van diversiteit gering. Voor contact met burens is diversiteit de sterkste variabele in het model.

Daarnaast hebben we aangetoond dat etnische diversiteit in het algemeen geen invloed heeft op de waarschijnlijkheid dat minderheden mensen vertrouwen of contact hebben met hun burens. Deze resultaten zijn in lijn met onderzoeken waaruit blijkt dat de etnische samenstelling van woongebieden voor minderheden een minder grote rol speelt (Kros en Hewstone 2020). Maar hoewel we bij minderheden geen openlijke afkeer tegen het wonen onder *outgroups* hebben vastgesteld, geven zij er wel de voorkeur aan hun buurten en microcontexten te delen met leden van de herkomstgroep (Huijts et al. 2014; Vervoort et al. 2011). Er was duidelijk sprake van *ingroup favoritism*, omdat algemeen sociaal vertrouwen en contact met burens toenamen wanneer mensen met een migratieachtergrond tussen relatief veel *ingroup*-leden woonden.

Net als Dinesen en Sønderskov (2015) stellen we dat diversiteit in kleinere gebieden nadelig kan zijn voor algemeen sociaal vertrouwen, omdat het hier moeilijker kan zijn om blootstelling te vermijden. We hebben deze redenatie uitgebreid met de veronderstelling dat diversiteit in kleinere gebieden het vertrouwen ook kan ondermijnen, omdat hierdoor de waarschijnlijkheid van sociale terugtrekking toeneemt of deze tot meer contact kan leiden, waardoor het negatieve verband tussen diversiteit en vertrouwen minder sterk wordt.

Voor alle variabelen en geografische gebieden is een negatief verband aantreffen tussen diversiteit en vertrouwen meer in lijn met de nadelige gevolgen van blootstelling en sociale terugtrekking. Hoewel het zeer wel mogelijk is dat diversiteit ook leidt tot contact of minder nadelig is voor algemeen sociaal vertrouwen voor mensen die meer interetnisch contact hebben (Hewstone 2015), waren deze effecten in elk geval niet sterk genoeg om te zorgen voor een algeheel positief verband tussen diversiteit en vertrouwen. Ook hebben we geen bewijs gevonden dat diversiteit in kleinere gebieden of op plekken waar het moeilijker is om contact te vermijden vaker tot interetnisch contact leidt. Dit in tegenstelling tot eerder onderzoek naar 22 Europese landen (Kokkonen et al. 2014). In dat onderzoek is echter niet alleen gekeken naar buurten, maar ook naar werkomgevingen. Werkomgevingen verschillen niet alleen in omvang van woongebieden, maar ook in de mate waarin relaties van samenwerkende, geïnstitutionaliseerde en onvermijdelijke aard zijn. Door deze aspecten van werkomgevingen is er mogelijk vaker sprake van contact en niet alleen van blootstelling.

Blootstelling en sociale terugtrekking lijken in elk geval belangrijkere verklaringen te zijn voor het verband tussen diversiteit en vertrouwen dan interetnisch contact. We hebben geprobeerd deze twee mechanismen van elkaar te scheiden bij onze vergelijking van buurten en microcontexten door directe gemeten variabelen voor contact met burenen te hanteren. De resultaten van deze modellen geven een beeld van de manier waarop diversiteit het vertrouwen van Nederlanders zonder migratieachtergrond kan ondermijnen en waarom dit meer uitgesproken is in kleinere contexten. Ten eerste vonden we na controle op contact nog altijd een negatief effect van diversiteit en vertrouwen. Dit kan een aanwijzing zijn voor blootstelling. Door de blootstelling aan *outgroup*-leden die minder betrouwbaar worden geacht dan leden van de herkomstgroep kan het idee ontstaan dat je mensen over het algemeen niet kunt vertrouwen (Dinesen en Sønderskov 2015). En dat niet alleen: uit onze resultaten komt naar voren dat de blootstelling aan *outgroup*-leden ertoe leidt dat mensen zich helemaal terugtrekken en algemeen minder contact hebben met hun burenen. De neiging tot sociale homogeniteit en de voorkeur voor leden van de herkomstgroep lijken zo sterk te zijn dat zelfs als Nederlanders zonder migratieachtergrond de kans krijgen om contact te hebben met mensen met een andere etnische achtergrond, zij er nog altijd de voorkeur aan zouden geven om minder contact met de burenen te hebben. Anders dan andere onderzoeken waarin soortgelijke correlaties tussen diversiteit en sociale terugtrekking werden vastgesteld (Demanet et al. 2016; Huijts et al. 2014; Tolsma et al. 2009), blijkt uit ons onderzoek dat het negatieve verband tussen diversiteit en contact met burenen blijft bestaan, ook na controle op maatstaven voor sociaal-economische deprivatie (zie ook Lancee en Dronkers 2011).

De kans op blootstelling aan *outgroup*-leden wordt steeds groter naarmate een gebied kleiner is. Daarom is het wonen in een diverse microcontext nadeliger voor het contact tussen mensen dan het wonen in een diverse buurt. In lijn met de voorspelling van Putnam (2007) leidt diversiteit – indien gemeten in kleinere contexten – er zelfs nog vaker toe dat Nederlanders zonder migratieachtergrond ‘in hun schulp kruipen’. Dit verklaart op zijn beurt deels waarom de negatieve effecten van diversiteit

op vertrouwen meer uitgesproken zijn in microcontexten, zoals binnen stralen van 80 meter (Dinesen en Sønderskov 2015). Met andere woorden: etnische diversiteit leidde vaker tot sociale terugtrekking als deze werd gemeten in kleinere gebieden en ondermijnde daarmee het algemeen sociaal vertrouwen. Dit is in lijn met hypothese 3.

Als Nederlanders zonder migratieachtergrond tussen een groot aantal *outgroup*-leden woonden maar deze niet meden, was er bovendien zelfs een negatief verband tussen het contact met burens en hun mate van vertrouwen – met name in kleinere gebieden. Dit staat haaks op de resultaten van andere onderzoeken. Uit onderzoek in het Verenigd Koninkrijk blijkt bijvoorbeeld dat diversiteit het vertrouwen kan ondermijnen als mensen hun burens niet kennen (Sturgis et al. 2011). Mogelijk verschillen onze resultaten omdat een binaire indicator van ‘je burens kennen’ iets anders kan inhouden dan het hebben van dagelijks contact met je burens. Dergelijk frequent contact met burens kan ook betekenen dat er sprake is van geluidsoverlast of ander overlast. Burenruzies vormen zelfs een relatief veelvoorkomende vorm van negatief contact (Schäfer et al. 2021). Uit ander onderzoek is echter gebleken dat Nederlanders zonder migratieachtergrond die in relatief etnisch diverse gebieden wonen en geregeld met hun burens praten meer vertrouwen hebben dan mensen die in vergelijkbaar diverse gebieden wonen maar geen contact hebben met hun burens (Stolle et al. 2008). Mogelijk verschillen onze resultaten van die uit dit eerdere onderzoek, omdat ons onderzoek op twee belangrijke punten afwijkt. Ten eerste gebruikten Stolle en collega’s (2008) metingen van diversiteit in *census tracts* in Canada en de Verenigde Staten. Dit zijn analyse-eenheden die doorgaans groter zijn dan de buurten die wij onderzoeken, en al helemaal groter dan stralen van 50 meter. Als de negatieve gevolgen van diversiteit steeds uitgesprokener worden in kleinere gebieden (Dinesen en Sønderskov 2015), kan dit mogelijk verklaren waarom Stolle en collega’s meer positieve effecten op het vertrouwen of contact in diverse *census tracts* hebben gevonden dan wij in buurten en stralen van 50 meter. Ten tweede modelleerden Stolle et al. een interactie tussen contact met burens en diversiteit van de buurt zoals deze werd ervaren door de respondenten, en niet op basis van registergegevens. Uit eerder onderzoek komt naar voren dat dit een belangrijk onderscheid is, omdat mensen die meer interetnisch contact hebben de diversiteit van hun buurt vaker overschatten (Laméris et al. 2018).

Daarnaast hebben we laten zien dat het belangrijk is om de etnische samenstelling van buurten gedetailleerder te classificeren (Van der Meer en Tolsma 2014). Overkoepelende categorieën, zoals niet-westerse immigranten, kunnen ervoor zorgen dat belangrijke verschillen tussen specifieke etnische groepen minder zichtbaar zijn. Het aandeel Marokkanen werd het meest consistent geassocieerd met minder contact met burens. De relatie tussen Nederlanders zonder migratieachtergrond en Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond is vaak relatief moeizaam (Andriessen et al. 2020). Onze resultaten wijzen erop dat bij een grotere culturele afstand tussen Nederlanders zonder migratieachtergrond en een bepaalde etnische groep de eerste groep eerder geneigd is zich terug te trekken.

Verder blijkt uit ons onderzoek dat een differentiatie tussen specifieke etnische groepen ook belangrijk is voor respondenten met een migratieachtergrond. In een aantal gevallen bleek dat de waarschijnlijkheid dat minderheden andere mensen vertrouwen en contact hebben met burens juist positief beïnvloed werd als er in hun buurten of stralen van 50 meter specifieke etnische *outgroups* woonden. Voor Nederlanders met een Marokkaanse achtergrond vonden we bijvoorbeeld een positieve associatie met algemeen sociaal vertrouwen van het aandeel Caribisch Nederlanders in de buurt, en voor Caribisch Nederlanders een positieve associatie met het aandeel Marokkaanse

Nederlanders in de buurt. Dit sluit enigszins aan bij ander onderzoek in Nederland, waaruit blijkt dat mensen van Marokkaanse afkomst vaker dan mensen van Turkse afkomst contact hebben met Caribisch Nederlanders (Huijts et al. 2013). We moedigen onderzoekers aan zich in te blijven spannen om etnische achtergronden gedetailleerder te categoriseren, omdat hierdoor de specifieke aard van relaties tussen bepaalde etnische groepen beter kan worden beoordeeld en benadrukt.

Bij ons onderzoek moet rekening worden gehouden met een aantal belangrijke beperkingen. Ten eerste omvatten onze gegevens geen directe maatstaven voor contact. We kunnen daarom de mogelijkheid niet uitsluiten dat diversiteit ook heeft geleid tot contact (Hewstone 2015). Zelfs als de invloed van contact buiten beschouwing wordt gelaten, was deze echter niet sterk genoeg om een algemeen positieve relatie tussen diversiteit en vertrouwen tot stand te brengen.

Ten tweede kunnen we door de correlatieve aard van onze analyses omgekeerde causaliteit en zelfselectie-effecten niet uitsluiten. Meer in het bijzonder kunnen wantrouwende mensen meer geneigd zijn om hun burens in het algemeen te ontwijken, en interetnisch contact in het bijzonder. Volgens Putnam (2007) en Dinesen en Sønderskov (2015) kan gesteld worden dat het niet waarschijnlijk is dat de negatieve relatie tussen diversiteit en vertrouwen te wijten is aan zelfselectie-effecten. Hiervoor zouden de mensen met het minste vertrouwen ervoor moeten kiezen om in de meest diverse omgevingen te gaan wonen. Zelfselectie-effecten zouden het negatieve verband tussen diversiteit en vertrouwen hoogstens versterken, omdat wantrouwende mensen zouden proberen te verhuizen naar woongebieden met meer leden van de herkomstgroep. Deze argumentatie heeft echter enkele tekortkomingen. De meest wantrouwende mensen zijn mogelijk ook het minst in staat om naar buurten te verhuizen die meer aan hun voorkeuren voldoen, omdat ze veelal economisch minder welvarend zijn (zie tabel A.2).

Ten derde konden we etnische diversiteit niet binnen stralen van verschillende omvang berekenen, zoals Dinesen en Sønderskov (2015) hebben gedaan. Onze vergelijking tussen bestuurlijke buurten en stralen van 50 meter is daarom een minder gedetailleerde test van de invloed van de omvang van het geografisch gebied. Het is dus mogelijk dat andere verschillen dan omvang alleen van belang zijn voor onze vergelijking tussen buurten en microcontexten. Dit gezegd hebbende, lijkt het feit dat etnische diversiteit het meest consistent en sterkst in verband werd gebracht met vertrouwen en contact wanneer deze werd gemeten binnen stralen van 50 meter goeddeels overeen te komen met de resultaten van Dinesen en Sønderskov (2015). Ons onderzoek biedt een eerste bevestiging dat 'de negatieve impact van microcontextuele interetnische blootstelling op het vertrouwen in de Deense situatie kan worden gegeneraliseerd naar andere contexten' (Dinesen en Sønderskov 2015: 566). Denemarken en Nederland delen een aantal kenmerken die van belang zijn voor de relatie tussen diversiteit en vertrouwen. Zo hebben beide West-Europese landen bijvoorbeeld te maken gehad met vergelijkbare immigratietrends, en hebben een vergelijkbaar vijandig klimaat jegens mensen met een migratieachtergrond (European Social Survey 2018). Uiteraard zijn er meer replicaties nodig om de externe validiteit van deze bevindingen daadwerkelijk te kunnen aantonen. Het is dus te vroeg om harde conclusies te trekken over de omvang van het verband tussen diversiteit en vertrouwen in gebieden van verschillende grootte buiten deze twee landen. Toch lijken onze resultaten erop te wijzen dat diversiteit nadelig is voor het contact van Nederlanders zonder migratieachtergrond met burens, en daarmee voor het algemeen sociaal vertrouwen, wanneer dit wordt gemeten in kleinere gebieden. Het wonen in etnisch diverse buurten of binnen stralen van 50 meter ondermijnt niet in dezelfde mate het algemeen sociaal vertrouwen en contact met burens van mensen met een migratieachtergrond, zelfs al wonen ook zij liever tussen leden van de herkomstgroep.

Literatuur

- Abascal, M. en D. Baldassarri (2015). Love thy neighbor? Ethnoracial diversity and trust reexamined. In: *American Journal of Sociology*, jg. 121, nr. 3, p. 722-782.
- Alesina, A. en E. La Ferrara (2002). Who trusts others? In: *Journal of Public Economics*, jg. 85, nr. 2, p. 207-234.
- Alesina, A. en E.L. Glaeser (2004). *Fighting poverty in the U.S. and Europe: A world of difference*. Oxford: University Press Oxford.
- Allport, G.W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Reading: Addison-Wesley.
- Andriessen, I., J. Hoegen Dijkhof, A. van der Torre, E. van den Berg, I. Pulles, J. Iedema en M.D. Voogd-Hamelink (2020). *Ervaren discriminatie in Nederland II*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Beer, J.A.A. de, C. van Duin, N.L. van der Gaag en P. Ekamper (2020). *Bevolking 2050 in beeld: Drukker, diverser, en dubbelgrijs*. Den Haag: Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut.
- Binder, J., H. Zagefka, R. Brown, F. Funke, T. Kessler, A. Mummendey, A. Maquil, S. Demoulin en J.P. Leyens (2009). Does contact reduce prejudice or does prejudice reduce contact? A longitudinal test of the contact hypothesis among majority and minority groups in three European countries. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, jg. 96, nr. 4, p. 843-856.
- Blumer, H. (1958). Race prejudice as a sense of group position. In: *The Pacific Sociological Review*, jg. 1, nr. 1, p. 3-7.
- Briggs, X. de Souza (2007). 'Some of my best friends are...': Interracial friendships, class, and segregation in America. In: *City & Community*, jg. 6, nr. 4, p. 263-290.
- Buskens, V. en W. Raub (2002). Embedded trust: control and learning. In: S.R. Thye en E.J. Lawler (red.), *Group cohesion, trust and solidarity* (p. 167-202). Stamford: JAI Press.
- Cameron, A.C. en P.K. Trivedi (2010). *Microeconometrics using stata* (herziene editie). Texas: Stata Press College Station.
- CBS (2020). *Sociale samenhang en welzijn*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd 25 september 2024 via www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksomschrijvingen/sociale-samenhang-en-welzijn.
- CBS (2022). *Nieuwe indeling bevolking naar herkomst. Vervanging van indeling naar migratieachtergrond en westers/niet-westers*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek. Geraadpleegd 25 september 2024 via www.cbs.nl/nl-nl/longread/statistische-trends/2022/nieuwe-indeling-bevolking-naar-herkomst.
- Demanet, J., L. Van Praag en M. Van Houtte (2016). About Ethnicity, Fitting In, and Acting Out: Applying the Person-Environment Fit Framework to School Misconduct. In: *Journal of Cognitive Education & Psychology*, jg. 15, nr. 2, p. 293-319.
- Dinesen, P.T. en M. Hooghe (2010). When in Rome, do as the Romans do. The acculturation of generalized trust among immigrants in Western Europe. In: *International Migration Review*, jg. 44, nr. 3, p. 697-727.
- Dinesen, P.T. en K.M. Sønderskov (2015). Ethnic diversity and social trust: evidence from the micro-context. In: *American Sociological Review*, jg. 80, nr. 3, p. 550-573.
- Dinesen, P.T., M. Schaeffer en K.M. Sønderskov (2020). Ethnic diversity and social trust: a narrative and meta-analytical review. In: *Annual Review of Political Science*, jg. 23, p. 441-465.
- European Social Survey (2018). *European Social Survey Round 9 Data*
- Freitag, M. en R. Traunmüller (2009). Spheres of trust: an empirical analysis of the foundations of particularised and generalised trust. In: *European Journal of Political Research*, jg. 48, nr. 6, p. 782-803.
- Gambetta, D. en H. Hamill (2005). *Streetwise: How taxi drivers establish customer's trustworthiness*. New York: Russell Sage Foundation.
- Gesthuizen, M., T. van der Meer en P. Scheepers (2009). Ethnic Diversity and Social Capital in Europe: Tests of Putnam's Thesis in European Countries. In: *Scandinavian Political Studies*, jg. 32, nr. 3, p. 121-142.
- Gijsberts, M., T. van der Meer en J. Dagevos (2012). 'Hunkering down' in multi-ethnic Buurt? The effects of ethnic diversity on dimensions of social cohesion. In: *European Sociological Review*, jg. 28, nr. 4, p. 527-537.
- Glanville, J.L. en P. Paxton (2007). How do we learn to trust? A confirmatory tetrad analysis of the sources of generalized trust. In: *Social Psychology Quarterly*, jg. 70, nr. 3, p. 230-242.

- Hardin, R. (2002). *Trust and trustworthiness*. New York: Russell Sage Foundation.
- Hewstone, M. (2015). Consequences of diversity for social cohesion and prejudice: The missing dimension of intergroup contact. In: *Journal of Social Issues*, jg. 71, nr. 2, p. 417-438.
- Hooghe, M. (2007). Social capital and diversity generalized trust, social cohesion and regimes of diversity. In: *Canadian Journal of Political Science*, jg. 40, nr. 3, p. 709-732.
- Hox, J.J., C.J.M. Maas en M.J.S. Brinkhuis (2010). The effect of estimation method and sample size in multilevel structural equation modeling. In: *Statistica Neerlandica*, jg. 64, nr. 2, p. 157-170.
- Huijts, T., G. Kraaykamp en P. Scheepers (2013). Ethnic diversity and informal intra- and inter-ethnic contacts with neighbours in The Netherlands: A comparison of natives and ethnic minorities. In: *Acta Sociologica*, jg. 57, nr.1, p. 41-57.
- Huijts, T., R. Sluiter, P. Scheepers en G. Kraaykamp (2014). Ethnic Diversity and Personal Contacts at Work and at School in the Netherlands: a Comparison of Natives and Ethnic Minorities. In: *Journal of International Migration and Integration*, jg. 15, nr. 2, p. 277-298.
- Kalmijn, M. (1998). Inter-marriage and homogamy: causes, patterns, trends. In: *Annual Review of Sociology*, jg. 24, p. 395-421.
- Kokkonen, A., P. Esaiasson en M. Gilljam (2014). Migration-based ethnic diversity and social trust: a multilevel analysis of how country, neighbourhood, and workplace diversity affects social trust in 22 countries. In: *Scandinavian Political Studies*, jg. 37, nr. 3, p. 263-300.
- Kros, M. en M. Hewstone (2020). Negative and positive interethnic contact and the association of ethnic neighbourhood composition with trust, cohesion, and prejudice. In: *European Sociological Review*, jg. 36, nr. 6, p. 937-956.
- Laméris, J., G. Kraaykamp, S. Ruiter en J. Tolsma (2018). Size is in the eye of the beholder: How differences between neighbourhoods and individuals explain variation in estimations of the ethnic out-group size in the neighbourhood. In: *International Journal of Intercultural Relations*, jg. 2018, nr. 63, p. 80-94.
- Lancee, B. en J. Dronkers (2011). Ethnic, Religious and Economic Diversity in Dutch Neighbourhoods: Explaining Quality of Contact with Neighbours, Trust in the Neighbourhood and Inter-Ethnic Trust. In: *Journal of Ethnic and Migration Studies*, jg. 37, nr. 4, p. 597-618.
- Laurence, J. (2014). Reconciling the contact and threat hypotheses: does ethnic diversity strengthen or weaken community inter-ethnic relations? In: *Ethnic and Racial Studies*, jg. 37, nr. 8, p. 1328-1349.
- Laurence, J. en L. Bentley (2018). Countervailing contact: community ethnic diversity, anti-immigrant attitudes and mediating pathways of positive and negative inter-ethnic contact in European societies. In: *Social Science Research*, jg. 2018, nr. 69, p. 83-110.
- Lundåsen, S.W. (2023). Intergroup Contacts, Neighborhood Diversity, and Community Trust: the Asymmetrical Impact of Negative and Positive Experiences. In: *Journal of International Migration and Integration*, jg. 24, nr. 1, p. 163-188.
- Marschall, M.J. en D. Stolle (2004). Race and the City: Neighborhood Context and the Development of Generalized Trust. In: *Political Behavior*, jg. 26, nr. 2, p. 125-153.
- McPherson, M., L. Smith-Lovin en J.M. Cook (2001). Birds of a feather: Homophily in social networks. In: *Annual Review of Sociology*, jg. 27, p. 415-444.
- Meer, T. van der en J. Tolsma (2014). Ethnic diversity and its effects on social cohesion. In: *Annual Review of Sociology*, jg. 40, p. 459-478.
- Moore, R.T. en A. Reeves (2020). Defining racial and ethnic context with geolocation data. In: *Political Science Research and Methods*, jg. 8, nr. 4, p. 780-794.
- Mouw, T. en B. Entwisle (2006). Residential segregation and interracial friendship in schools. In: *American Journal of Sociology*, jg. 112, nr. 2, p. 394-441.
- Nannestad, P. (2008). What have we learned about generalized trust, if anything? In: *Annual Review of Political Science*, jg. 11, p. 413-436.
- Pettigrew, T.F. en L.R. Tropp (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. In: *Journal of Personality and Social Psychology*, jg. 90, nr. 5, p. 751-783.
- Phan, M. (2008). We're all in this together: Context, contacts, and social trust in Canada. In: *Analyses of Social Issues and Public Policy*, jg. 8, nr. 1, p. 23-51.

- Putnam, R.D. (2007). E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. In: *Scandinavian Political Studies*, jg. 30, nr. 2, p. 137-174.
- Schäfer, S.J., M. Kauff, F. Prati, M. Kros, T. Lang en O. Christ (2021). Does negative contact undermine attempts to improve intergroup relations? Deepening the understanding of negative contact and its consequences for intergroup contact research and interventions. In: *Journal of Social Issues*, jg. 77, nr. 1, p. 197-216.
- SCP (z.d.). *Onderscheid naar migratieachtergrond: werkwijze SCP*. Geraadpleegd 25 september 2024 via www.scp.nl/over-scp/data-en-methoden/onderscheid-naar-migratieachtergrond-werkwijze-scp.
- Stolle, D. en A. Harell (2013). Social capital and ethno-racial diversity: Learning to trust in an immigrant society. In: *Political Studies*, jg. 61, nr. 1, p. 42-66.
- Stolle, D., S. Soroka en R. Johnston (2008). When does diversity erode trust? Neighborhood diversity, interpersonal trust and the mediating effect of social interactions. In: *Political Studies*, jg. 56, nr. 1, p. 57-75.
- Sturgis, P., I. S. Read en N. Allum (2011). Does ethnic diversity erode trust? Putnam's 'hunkering down' thesis reconsidered. In: *British Journal of Political Science*, jg. 41, nr. 1, p. 57-82.
- Thomsen, J.P.F., J. Fenger en N.R. Jepsen (2021). The Experiential Basis of Social Trust Towards Ethnic Outgroup Members. In: *Social Indicators Research*, jg. 154, nr. 1, p. 191-209.
- Tolsma, J., T. van der Meer en M. Gesthuizen (2009). The impact of neighbourhood and municipality characteristics on social cohesion in the Netherlands. In: *Acta Politica*, jg. 44, nr. 3, p. 286-313.
- Tropp, L.R. en T.F. Pettigrew (2005). Relationships between intergroup contact and prejudice among minority and majority status groups. *Psychological Science*, jg. 16, nr. 12, p. 951-957.
- Vervoort, M., H. Flap en J. Dagevos (2011). The ethnic composition of the neighbourhood and ethnic minorities' social contacts: Three unresolved issues. In: *European Sociological Review*, jg. 27, nr. 5, p. 586-605.
- Wickes, R., R. Zahnow, G. White en L. Mazerolle (2013). Ethnic diversity and its impact on community social cohesion and neighborly exchange. *Journal of Urban Affairs*, jg. 36, nr. 1, p. 51-78.
- Wickes, R., J. Hipp en J. Laughland-Booÿ (2022). Ethnic Diversity, Social Identity, and Social Withdrawal: Investigating Putnam's Constrict Thesis. In: *The Sociological Quarterly*, jg. 63, nr. 3, p. 516-540.
- Woittiez, I., B. van Hulst, L. Putman, I. Ooms en K. Sadiraj (nog te verschijnen). *Samenleven in de toekomst. Een verkenning naar sociale cohesie bij een veranderde bevolkingssamenstelling in 2050*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wong, C., J. Bowers, T. Williams en K.D. Simmons (2012). Bringing the person back in: Boundaries, perceptions, and the measurement of racial context. In: *Journal of Politics*, jg. 74, nr. 4, p. 1153-1170.

Bijlage A Aanvullende tabellen

Tabel A.1 Beschrijvende statistieken voor verschillende migratieachtergronden

	Nederlands				Turks				Marokkaans				Surinaams				Caribisch Nederlands			
	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.
<i>individueen</i>																				
vertrouwen	55.463	4,75	62,93		694	13,36	37,74		612	10,53	42,56		960	7,78	36,51		344	7,53	46,67	
contact met burens	57.493	1,26	3,47	1,17	784	2,12	3,44	1,32	660	3,51	3,51	1,34	1009	3,07	3,36	1,34	369	0,81	3,11	1,31
religie	55.197	5,21			772	3,62			651	4,82			970	6,82			340	8,60		
geen religie			53,77				9,68				7,10				29,22				29,78	
christelijk			42,83				1,72				0,00				24,67				51,45	
moslim			0,09				85,52				91,04				9,67				0,88	
anders			3,31				3,08				1,86				36,44				17,90	
inkomen	58.060	0,29			784	2,12			677	1,02			1030	1,06			360	3,23		
laagste kwartiel			15,24				39,00				48,71				27,31				37,15	
tweede kwartiel			23,68				25,63				24,98				22,97				24,91	
derde kwartiel			28,66				21,75				15,68				26,74				13,30	
vierde kwartiel			32,42				12,73				10,62				22,99				18,64	
educatie	57.481	1,28			753	5,99			639	6,58			1004	3,55			363	2,42		
basis			3,16				12,27				15,36				7,87				3,38	
lager secundair			20,23				21,14				15,98				15,88				14,54	
hoger secundair			39,31				42,00				44,28				45,47				41,46	
bachelor			25,23				19,21				18,31				23,17				28,90	
master			12,08				5,39				6,08				7,62				11,72	
gezondheid	57.671	0,96			781	2,50			669	2,19			1022	1,83			366	1,61		
slecht			5,18				11,54				10,48				8,72				2,89	
gemiddeld			21,60				23,53				24,07				24,52				21,98	
goed			56,51				48,04				49,23				52,09				56,55	
heel goed			16,71				16,88				16,23				14,67				18,58	
werkend	58.229	0,00	64,16		801	0,00	58,69		684	0,00	52,59		1041	0,00	62,78		372	0,00	66,01	
leeftijd	58.229	0,00			801	0,00			684	0,00			1041	0,00			372	0,00		
15-24 jaar			13,93				25,48				30,02				17,79				23,17	
25-34 jaar			13,75				26,43				21,03				17,53				22,33	
35-44 jaar			14,22				23,15				22,08				18,22				19,33	
45-54 jaar			17,96				15,61				16,93				19,71				17,82	
55-64 jaar			16,87				6,18				5,01				15,81				8,42	
65-74 jaar			13,67				2,23				3,51				6,99				7,06	
75-plus			9,60				0,92				1,42				3,95				1,87	
vrouw	58.229	0,00	50,44		801	0,00	46,66		684	0,00	53,80		1041	0,00	50,35		372	0,00	50,00	
tweede generatie immigrant							51,92				46,84				41,40				34,95	

	Nederlands				Turks				Marokkaans				Surinaams				Caribisch Nederlands			
	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.	n	% Mis	%/ gem.	S.D.
<i>50 meter radius</i>																				
HHI	58.189	0,07	0,28	0,19	792	1,12	0,56	0,20	683	0,15	0,58	0,20	117	0,00	0,58	0,20	371	0,27	0,50	0,22
proportie																				
alle immigranten	58.189	0,07	0,18	0,15	792	1,12	0,47	0,25	683	0,15	0,49	0,25	117	0,00	0,44	0,25	371	0,27	0,38	0,24
niet-westers	58.189	0,07	0,09	0,12	792	1,12	0,36	0,25	683	0,15	0,39	0,25	117	0,00	0,32	0,25	371	0,27	0,27	0,23
Turks	58.189	0,07	0,02	0,04	792	1,12	0,13	0,13	683	0,15	0,08	0,10	117	0,00	0,05	0,10	371	0,27	0,05	0,08
Marokkaans	58.189	0,07	0,01	0,04	792	1,12	0,08	0,12	683	0,15	0,14	0,15	117	0,00	0,06	0,09	371	0,27	0,04	0,07
Surinaams	58.189	0,07	0,01	0,03	792	1,12	0,05	0,07	683	0,15	0,05	0,07	117	0,00	0,09	0,11	371	0,27	0,06	0,08
Caribisch	58.189	0,07	0,01	0,02	792	1,12	0,02	0,03	683	0,15	0,02	0,04	117	0,00	0,02	0,04	371	0,27	0,03	0,05
Nederlands																				
Nederlands	58.189	0,07	0,82	0,82	792	1,12	0,53	0,53	683	0,15	0,50	0,50	117	0,00	0,56	0,53	371	0,27	0,62	0,62
<i>buurten</i>																				
HHI	56.365	3,20	0,32	0,18	799	0,25	0,57	0,20	684	0,00	0,58	0,20	1041	0,00	0,59	0,20	371	0,27	0,52	0,21
proportie																				
alle immigranten	58.195	0,06	0,19	0,14	800	0,12	0,42	0,22	684	0,00	0,43	0,21	1041	0,00	0,44	0,22	372	0,00	0,36	0,20
niet-westers	58.195	0,06	0,10	0,11	800	0,12	0,30	0,21	684	0,00	0,31	0,21	1041	0,00	0,32	0,21	372	0,00	0,24	0,19
Turks	58.189	0,07	0,02	0,04	792	1,12	0,13	0,13	683	0,15	0,08	0,10	1037	0,38	0,06	0,10	371	0,27	0,05	0,08
Marokkaans	56.365	3,20	0,02	0,03	799	0,25	0,07	0,08	684	0,00	0,09	0,09	1041	0,00	0,06	0,06	371	0,27	0,04	0,05
Surinaams	56.365	3,20	0,02	0,03	799	0,25	0,04	0,05	684	0,00	0,05	0,05	1041	0,00	0,08	0,08	371	0,27	0,05	0,07
Caribisch	56.365	3,20	0,01	0,01	799	0,25	0,02	0,02	684	0,00	0,02	0,02	1041	0,00	0,02	0,02	371	0,27	0,01	0,03
Nederlands																				
Nederlands	58.195	0,06	0,81	0,14	800	0,12	0,58	0,22	684	0,00	0,57	0,21	1041	0,00	0,56	0,22	372	0,00	0,64	0,20
mate van	58.224	0,01	3,04	1,39	800	0,12	4,18	0,95	684	0,00	4,14	1,03	1041	0,00	4,18	1,02	372	0,00	4,00	1,12
stedelijkheid																				
laag inkomen	57.628	1,03	39,40	6,98	799	0,25	44,62	8,87	684	0,00	44,11	8,54	1038	0,29	42,14	9,36	372	0,00	42,27	9,16

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.2 Volledige logistische regressiemodellen van algemeen vertrouwen voor Nederlanders met en zonder migratieachtergrond (in gemiddelde marginale effecten)^a

	Nederlands	Turks	Marokkaans	Surinaams	Caribisch Nederlands
<i>individueel</i>					
contact met burens	0,019*** (0,002)	0,024 (0,016)	0,025 (0,015)	0,002 (0,013)	0,061*** (0,021)
educatie (ref. basisonderwijs)					
lager secundair onderwijs	0,093*** (0,015)	-0,067 (0,070)	-0,028 (0,082)	0,069 (0,067)	-0,024 (0,190)
hoger secundair onderwijs	0,205*** (0,015)	-0,038 (0,071)	-0,095 (0,072)	0,070 (0,061)	-0,059 (0,186)
bachelor	0,386*** (0,015)	0,051 (0,086)	-0,075 (0,083)	0,255*** (0,067)	0,116 (0,193)
master	0,466*** (0,015)	0,192 (0,118)	0,028 (0,106)	0,215*** (0,083)	0,343* (0,196)
inkomen (ref. eerste kwartiel)					
tweede kwartiel	0,016** (0,007)	0,059 (0,048)	0,115** (0,052)	-0,002 (0,047)	-0,058 (0,072)
derde kwartiel	0,037*** (0,007)	0,036 (0,050)	0,199*** (0,060)	0,032 (0,047)	-0,064 (0,076)
vierde kwartiel	0,077*** (0,007)	0,157** (0,065)	0,145** (0,073)	0,029 (0,050)	0,059 (0,088)
vrouw	-0,017*** (0,004)	0,000 (0,037)	-0,087** (0,043)	-0,029 (0,032)	-0,134** (0,052)
religie (ref. geen religie)					
christelijk	-0,018*** (0,005)	0,080 (0,157)		-0,131*** (0,048)	-0,170** (0,067)
moslim	-0,206*** (0,078)	-0,166** (0,072)	-0,119 (0,093)	-0,122** (0,061)	0,052 (0,300)
anders	0,038*** (0,012)	-0,029 (0,136)	0,104 (0,170)	-0,146*** (0,043)	-0,214*** (0,080)
gezondheid (ref. slecht)					
gemiddeld	0,043*** (0,011)	0,020 (0,070)	-0,110 (0,075)	0,103* (0,058)	0,328** (0,148)
goed	0,115*** (0,010)	0,098 (0,069)	-0,005 (0,076)	0,186*** (0,056)	0,389*** (0,144)
heel goed	0,158*** (0,012)	0,131* (0,078)	0,049 (0,092)	0,201*** (0,069)	0,443*** (0,155)
leeftijd (ref. 15-24 jaar)					
25-34 jaar	-0,014 (0,009)	-0,012 (0,057)	0,003 (0,063)	0,077 (0,047)	0,041 (0,080)
35-44 jaar	-0,006 (0,008)	-0,107* (0,065)	0,059 (0,071)	0,115** (0,054)	0,015 (0,085)
45-54 jaar	0,001 (0,008)	-0,046 (0,082)	-0,015 (0,086)	0,117** (0,058)	0,040 (0,097)
55-64 jaar	0,000 (0,008)	-0,093 (0,094)	0,038 (0,126)	0,134** (0,064)	0,165 (0,125)
65-74 jaar	-0,013 (0,009)	0,057 (0,173)	0,030 (0,134)	0,172** (0,086)	-0,070 (0,114)
75-plus	0,017* (0,010)	0,363** (0,155)	0,018 (0,185)	0,308*** (0,093)	0,100 (0,199)
werkend	0,022*** (0,006)	0,008 (0,044)	-0,055 (0,046)	-0,009 (0,042)	-0,094 (0,063)
tweede generatie immigrant		-0,053 (0,054)	-0,006 (0,061)	0,110** (0,045)	0,140** (0,063)
<i>buurt</i>					
HHI	-0,107*** (0,017)	0,005 (0,147)	-0,156 (0,159)	-0,083 (0,119)	0,395** (0,183)
mate van stedelijkheid (ref. < 500 huizen per km ²)					
500-1000 huizen/km ²	-0,009 (0,007)	0,090 (0,204)	-0,139 (0,154)	0,026 (0,105)	-0,040 (0,157)
1000-1500 huizen/km ²	-0,007 (0,007)	-0,082 (0,193)	0,057 (0,157)	0,031 (0,098)	-0,121 (0,143)
1500-2500 huizen/km ²	0,002 (0,008)	-0,028 (0,195)	0,058 (0,152)	0,023 (0,095)	-0,274* (0,145)
> 2500 huizen/km ²	0,038*** (0,010)	-0,062 (0,199)	0,128 (0,157)	0,044 (0,100)	-0,233 (0,153)
percentage laag inkomen	-0,001*** (0,000)	-0,003 (0,003)	-0,006** (0,003)	-0,002 (0,002)	-0,004 (0,003)

	Nederlands	Turks	Marokkaans	Surinaams	Caribisch Nederlands
<i>jaar (ref. 2012)</i>					
2013	-0,003 (0,009)	-0,010 (0,077)	0,042 (0,096)	0,017 (0,068)	-0,053 (0,089)
2014	-0,018** (0,009)	0,082 (0,075)	0,041 (0,081)	0,131** (0,064)	-0,123 (0,093)
2015	0,006 (0,009)	0,074 (0,080)	0,107 (0,082)	-0,004 (0,061)	-0,104 (0,104)
2016	0,005 (0,009)	0,030 (0,076)	0,079 (0,079)	0,072 (0,063)	0,047 (0,105)
2017	0,035*** (0,009)	0,011 (0,082)	0,135* (0,080)	0,028 (0,062)	-0,061 (0,113)
2018	0,023*** (0,009)	-0,034 (0,076)	0,137 (0,086)	-0,020 (0,067)	-0,011 (0,107)
2019	0,023** (0,009)	0,089 (0,081)	0,101 (0,088)	-0,005 (0,067)	0,031 (0,112)
2020	0,033*** (0,009)	0,120 (0,082)	0,100 (0,084)	0,069 (0,066)	0,087 (0,109)
n	50.069	631	560	866	308

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,1

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.3 Sociaal vertrouwen voor Nederlanders met een Turkse migratieachtergrond in de buurt en binnen een radius van 50 meter (in logistische regressies)^{a,b}

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	0,445 (0,282)					0,287** (0,144)				
Marokkaans		-0,442 (0,353)					-0,042 (0,182)			
Surinaams			0,442 (0,418)					0,415 (0,333)		
Caribisch Nederlands				1,593 (1,659)					0,747 (0,670)	
Nederlands					-0,082 (0,141)					-0,107 (0,105)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	636	636	636	636	637	636	636	636	636	636

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste s standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.4 Sociaal vertrouwen voor Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond in de buurt en binnen een radius van 50 meter (in logistische regressie)^{a,b}

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	-0,382 (0,408)					-0,176 (0,237)				
Marokkaans		-0,235 (0,309)					-0,186 (0,144)			
Surinaams			0,069 (0,457)					-0,004 (0,325)		
Caribisch Nederlands				2,580* (1,328)					0,292 (0,589)	
Nederlands					0,103 (0,151)					0,178* (0,107)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	564	564	564	564	564	564	564	564	564	564

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.5 Logistische regressies van sociaal vertrouwen voor Nederlanders met een Surinaamse migratieachtergrond in de buurt en binnen een radius van 50 meter (in gemiddelde marginale effecten)^{a,b}

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	-0,045 (0,327)					0,192 (0,209)				
Marokkaans		0,229 (0,364)					-0,031 (0,201)			
Surinaams			-0,314 (0,278)					-0,286 (0,195)		
Caribisch Nederlands				-2,225** (1,077)					-0,297 (0,506)	
Nederlands					0,084 (0,115)					0,088 (0,090)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	875	875	875	875	875	875	875	875	875	875

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.6 Logistische regressies van sociaal vertrouwen voor Nederlanders met een Caribisch Nederlandse migratieachtergrond in de buurt en binnen een radius van 50 meter (in gemiddelde marginale effecten)^{a,b}.

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	0,652 (0,529)					0,330 (0,341)				
Marokkaans		0,713 (0,595)					-0,163 (0,419)			
Surinaams			0,233 (0,413)					0,171 (0,361)		
Caribisch Nederlands				2,754** (1,248)					1,316** (0,520)	
Nederlands					-0,408** (0,195)					-0,216 (0,157)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	308	308	308	308	309	309	309	309	309	309

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.7 Contact met burens voor Nederlanders met een Turkse migratieachtergrond in de buurt en binnen een radius van 50 meter (in regressies)^{a,b}

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	1,307 (0,883)					1,428*** (0,392)				
Marokkaans		0,105 (0,836)					0,206 (0,550)			
Surinaams			-0,074 (1,172)					-0,525 (0,817)		
Caribisch Nederlands				0,543 (3,779)					-0,063 (1,872)	
Nederlands					-0,179 (0,375)					-0,169 (0,282)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	695	695	695	695	696	695	695	695	695	695

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.8 Contact met burens voor Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond in de buurt en binnen een straal van 50 meter (in regressies)^{a,b}

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	0,856 (1,167)					0,978* (0,584)				
Marokkaans		1,534** (0,777)					0,866** (0,372)			
Surinaams			-1,768 (1,261)					-1,276 (0,977)		
Caribisch Nederlands				-2,064 (3,452)					-3,523** (1,696)	
Nederlands					-0,180 (0,440)					-0,436 (0,308)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	599	599	599	599	599	599	599	599	599	599

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.9 Contact met burens voor Nederlanders met een Surinaamse migratieachtergrond in de buurt en binnen een straal van 50 meter (in regressies)^{a,b}

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	-0,224 (0,703)					0,002 (0,533)				
Marokkaans		0,038 (0,840)					-0,621 (0,577)			
Surinaams			-0,052 (0,622)					-0,038 (0,398)		
Caribisch Nederlands				1,221 (2,354)					1,138 (1,118)	
Nederlands					0,136 (0,300)					0,330 (0,244)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)

Tabel A.10 Contact met buren voor Nederlanders met een Caribisch Nederlandse migratieachtergrond in de buurt en binnen een straal van 50 meter (in regressies)^{a,b}

	buurt					50 meter radius				
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	M7	M8	M9	M10
Turks	-1,790 (1,869)					0,689 (1,148)				
Marokkaans		2,794* (1,685)					1,269 (1,260)			
Surinaams			1,765 (1,165)					1,268 (0,875)		
Caribisch Nederlands				7,018** (3,221)					2,643** (1,294)	
Nederlands					-0,470 (0,601)					-0,501 (0,439)
individuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
contextuele controlevariabelen	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
jaardummy's	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
n	321	321	321	321	322	322	322	322	322	322

*** p < 0,01, ** p < 0,05, * p < 0,10

a Robuuste standaardfout met clustercorrectie tussen haakjes.

b Controlevariabelen: educatie, werk, inkomen, religie, gezondheid, gender, leeftijd, jaar dummy's, mate van stedelijkheid buurt, percentage lage-inkomensbuurt.

Bron: CBS (SSW '12-'20)